

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษา

กองทุนชุมชนตำบลสูง

ตำบลโนนเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

นายพิษณุ วันทาภูธ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต

สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

ปีการศึกษา 2544

พิเศษฐ วันทากุล : การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษา
กองทุนชุมชนเสาสูง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา
อาจารย์ที่ปรึกษา : อาจารย์ ดร. มัลลิกา สังข์สนิท, 158 หน้า

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของกองทุนชุมชนเสาสูง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา มีวัตถุประสงค์ในการประเมินเพื่อศึกษาการดำเนินงานของกองทุนชุมชนเสาสูง ในด้านต่าง ๆ ซึ่งวิธีการดำเนินการประเมินใช้รูปแบบของซีพีพี (CIPP Model) เป็นตัวกำหนดกรอบและขอบเขตของการประเมินโครงการ ในส่วนของการเก็บข้อมูลและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ แบบรายงาน (ปร.) 1-12 ซึ่งสำนักมาตรฐานการศึกษา สำนักงานสภาพัฒนาการศึกษ เป็นผู้ออกแบบเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง กับชุมชน และกองทุนชุมชนเสาสูง สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการประเมิน คือ สมาชิกผู้กู้เงินของกองทุนชุมชนเสาสูง และกลุ่มครัวเรือนในชุมชนเสาสูง

ผลการประเมินโครงการสรุปได้ว่า กระบวนการดำเนินงานของกองทุนชุมชนเสาสูง บรรลุซึ่งวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ส่งผลให้ชุมชนเสาสูง และกองทุนชุมชนเสาสูง เกิดศักยภาพและความเข้มแข็ง ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม มีการพึ่งพาตนเองของชุมชนและสมาชิกในชุมชนมากขึ้น รวมทั้งยังสร้างให้เกิดความเข้มแข็งในระดับสังคมต่อไป

โดยภาพรวมของกองทุนชุมชนเสาสูง มีปัจจัยต่าง ๆ ทั้งด้านบวกและด้านลบ ที่ช่วยส่งเสริมและขัดขวางการเติบโตของกองทุนชุมชนเสาสูง ซึ่งปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เป็นปัญหาที่ทุกฝ่ายต้องร่วมมือกันในการคิดหาแนวทางในการดำเนินการแก้ไขปัญหา ที่จะทำให้การดำเนินการของกองทุนชุมชนเสาสูง บรรลุตามวัตถุประสงค์ให้ได้มากที่สุด เพื่อประโยชน์อันแท้จริงที่จะเกิดขึ้น และส่งผลถึงประชาชนของชุมชนเสาสูง และประชาชนของประเทศอย่างแท้จริง

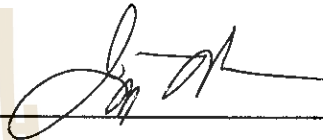
สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ
ปีการศึกษา 2544

ลายมือชื่อนักศึกษา
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา

หน้าอนุมัติ

อาจารย์ที่ปรึกษา และกรรมการสอบ ได้พิจารณาสารนิพนธ์ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาการจัดการและการประเมินโครงการของสำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ได้

อาจารย์ที่ปรึกษา

(อาจารย์ ดร.มัลลิกา สังข์สนิท)

กรรมการสอบ

(อาจารย์ ชนศา นุเอีร์ตันรุ่งโรจน์)

(นายธรรมดี โชตชัย)

อนุมัติให้สารนิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาจัดการและการประเมินโครงการ

(รองศาสตราจารย์ ทองพร ทาเจริญศักดิ์)

คณบดีสำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม

วันที่.....เดือน 7 ค.ศ. 2545.....

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ บุคคลและกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ ช่วยเหลืออย่างดียิ่ง ทั้งในด้านวิชาการ และด้านการดำเนินงานวิจัย อาทิเช่น

- อาจารย์ ดร.มัลลิกา สังข์สนิท อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์
- ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ขวัญกมล กลิ่นศรีสุข, อาจารย์ชนิศา มณีรัตนรุ่งโรจน์ และคณาจารย์ประจำสาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ที่ให้คำแนะนำปรึกษาทางด้านวิชาการ
- ผ.อ. ธรรมดี โชคชัย ผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม คุณสมพิศ โล่ห์สุวรรณ และคุณกิตติยา ศิลป์ประเสริฐ เจ้าหน้าที่กองสวัสดิการสังคม เทศบาลนครนครราชสีมา ที่ให้ข้อมูลและคำปรึกษาด้านการปฏิบัติงานในพื้นที่ และการสร้างความคุ้นเคยกับชุมชน
- พ.ท. เรืองรัตน์ - คุณสนอง ม่วงโสภา ประธานและเลขานุการชุมชนเสาสูง, ร.ท. ถวัลย์ ศรีสุระ ประธานกองทุนชุมชนเสาสูง, นายสนอง สายรัมย์ เลขานุการกองทุนชุมชนเสาสูง คณะกรรมการชุมชนเสาสูง คณะกรรมการกองทุนชุมชนเสาสูง ทุกท่านที่ให้ข้อมูลและอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงาน ขอขอบคุณชาวชุมชนเสาสูงที่ได้ให้ความอนุเคราะห์และให้ความร่วมมือในเรื่องต่าง ๆ
- คุณเสาวลักษณ์ บุตรไชย, คุณศิริรัตน์ ม่วงเอี่ยม , คุณเปรมฤทัย การนอก, คุณปรัชญา จันทะคัด ที่ให้คำแนะนำปรึกษาในการทำสารนิพนธ์

ท้ายนี้ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา และพี่สาว ที่ให้การเลี้ยงดูอบรมและส่งเสริมการศึกษาเป็นอย่างดีตลอดมา จนทำให้ผู้ประเมินประสบความสำเร็จในชีวิต

พิเชษฐ วันทากุล

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ.....	ก
หน้าอำนวยการ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
สารบัญ.....	ง
สารบัญแผนภาพ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ซ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
หลักการและเหตุผล.....	1
วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ.....	2
กรอบความคิดทฤษฎี.....	3
วิธีการดำเนินงาน.....	5
นิยามศัพท์.....	8
ผลที่คาดว่าจะได้รับการประเมินโครงการ.....	9
ข้อจำกัดในการทำสารนิพนธ์.....	9
บทที่ 2 เอกสารที่เกี่ยวข้อง.....	10
นโยบาย หลักการ ปรัชญา และวัตถุประสงค์	
ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ.....	10
ระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง.....	12
หลักเกณฑ์และแนวทางปฏิบัติในการดำเนินการ	
กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง.....	15
หลักการประเมินโครงการแบบเชิงพื้นที่โมเดล.....	18
เอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง.....	21

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการประเมินโครงการ.....	25
รูปแบบการประเมินโครงการ.....	25
กลุ่มตัวอย่าง.....	27
ตัวแปรและตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน.....	27
เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน.....	30
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	31
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	33
บทที่ 4 ผลการติดตามการประเมินโครงการ.....	35
ผลการประเมินบริบทชุมชน.....	35
ผลการประเมินโครงการ โดยภาพรวม.....	42
ผลการประเมินผลเทคนิควิธีทำธุรกิจของผู้กู้.....	48
ผลอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นจากโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ.....	49
สรุปการบรรลุวัตถุประสงค์ของการทำสารนิพนธ์.....	50
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	53
วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ.....	53
วิธีการดำเนินการ.....	53
ผลการดำเนินการ.....	54
อภิปรายผล.....	56
ข้อเสนอแนะ.....	58

สารบัญ(ต่อ)

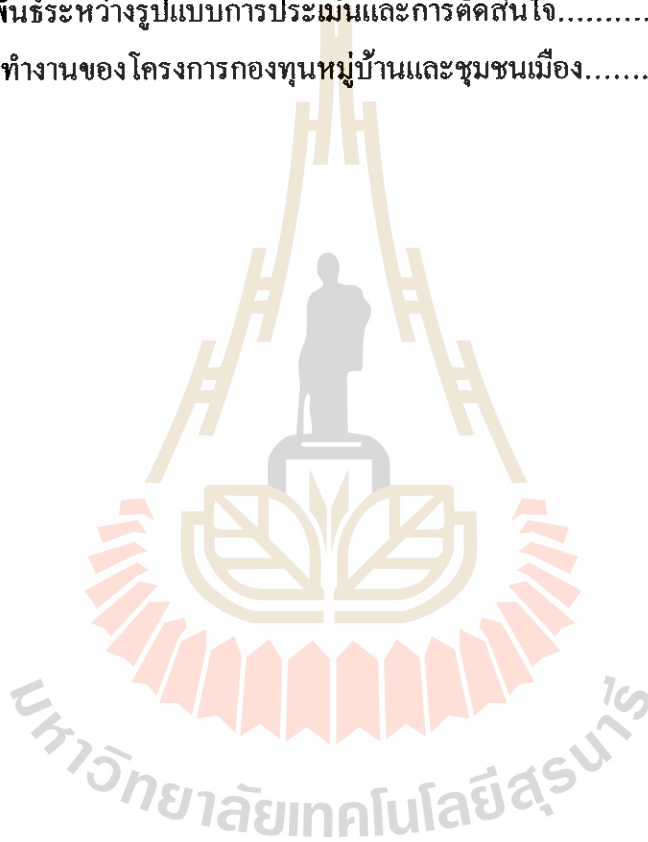
	หน้า
บรรณานุกรม.....	60
ภาคผนวก.....	63
ก. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544.....	63
ข. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2544.....	69
ค. ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง พ.ศ. 2544.....	71
ง. ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2544.....	88
จ. ระเบียบกองทุนชุมชนเสาสูง.....	91
ฉ. แบบติดตามสังเกตการณ์คัดเลือก คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (กทบ. 1).....	99
ช. แบบคำขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อม ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (กทบ. 2).....	101
ซ. แบบรายงาน (ปร.) 1 – 12	112
ณ. แผนที่เขตเทศบาลนครนครราชสีมา และแผนที่ชุมชนเสาสูง.....	151
ญ. ภาพการจัดเวทีประชาคม.....	156

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่

หน้า

1. รูปแบบการประเมินแบบชีพีชีพอโมเดล.....	5
2. กระบวนการประเมินแบบชีพีชีพอโมเดล.....	20
3. ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการประเมินและการตัดสินใจ.....	21
4. ระบบการทำงานของโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง.....	26

สารบัญตาราง

ตารางที่

หน้า

1. ระยะเวลาในการเก็บข้อมูลตามแบบรายงาน 1 – 12.....	33
2. จำนวนประชากรจำแนกตามลักษณะของประชากร.....	39

บทที่ 1

บทนำ

หลักการและเหตุผล

ปัญหาความยากจนที่เกิดขึ้นกับคนไทยทั้งในชนบทและในชุมชนเมือง คือการที่ไม่มีทุนและขาดโอกาสในการที่จะเข้าถึงแหล่งเงินทุน เพื่อนำมาสร้างงานและสร้างรายได้ให้กับตนเองและครอบครัว (สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2544) เมื่อสถานการณ์เริ่มที่จะทวีความรุนแรงมากขึ้นหมู่บ้านหลายแห่งโดยเฉพาะในชนบทจึงกลายเป็นชุมชนที่เหลือเพียงคนวัยชราและเด็กเล็ก เพราะแรงงานหนุ่มสาวได้อพยพเพื่อหาแหล่งประกอบอาชีพใหม่โดยเฉพาะในกรุงเทพมหานคร (สำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ, ม.ป.ป.) ปัญหาความยากจนของประเทศไทยจึงกลายเป็นปัญหาเรื้อรังที่ต้องได้รับการแก้ไขโดยเร่งด่วน (สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2544)

จากประสบการณ์ในอดีตของประเทศไทยที่การพัฒนาประเทศมุ่งเน้นแต่การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจเป็นส่วนใหญ่ จึงทำให้เกิดช่องว่างทางความยากจนมากขึ้น ก่อให้เกิดความอ่อนแอในสังคม และมีปัญหาต่าง ๆ ตามมาอีกมากด้วยเหตุนี้การแก้ไขปัญหาคความยากจนจึงต้องมีการเปลี่ยนแนวคิด โดยให้ความสำคัญกับการสร้างรากฐานในระดับต่างให้เข้มแข็ง คือ นำหมู่บ้านและชุมชนเมืองมาเป็นเป้าหมายในการพัฒนา (กรมการพัฒนาชุมชน, สำนักบริหารกองทุนพัฒนาชุมชน, 2544)

แนวคิดในการพัฒนาดังกล่าวรัฐบาลโดยการนำของ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร จึงมีเจตนารมณ์ที่จะแก้ไขปัญหาคความยากจน และมองเห็นถึงขีดความสามารถและทักษะในการทำงานของชาวบ้านจึงได้กำหนดนโยบายเร่งด่วนจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (กรมการพัฒนาชุมชน, สำนักบริหารกองทุนพัฒนาชุมชน, 2544)

โดยสาระสำคัญประการหนึ่งที่นายกรัฐมนตรีได้แถลงต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2544 ถึงแนวทางแก้ปัญหาคเศรษฐกิจและสังคมของรัฐบาล มีใจความสำคัญตอนหนึ่งว่า “โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เป็นมาตรการหนึ่งในการแก้ปัญหาคเศรษฐกิจและสังคมอย่างเป็นรูปธรรมให้ได้ผลรวดเร็วและชัดเจน ด้วยมั่นใจว่าจะช่วยลดความยากจนและนำไปสู่การสร้างงานสร้างรายได้ให้แก่ประชาชน โดยรัฐบาลจะเป็นผู้ลงทุนทางสังคม เป็นการสร้างและกระจายโอกาสให้แก่ประชาชน” (กระทรวงศึกษาธิการ, ศูนย์ประชาสัมพันธ์, 2545)

นอกจากรัฐบาลจะใช้โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองนี้เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนภายในหมู่บ้านและชุมชนเมือง เพื่อใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ส่งเสริมให้ท้องถิ่นมีขีดความสามารถในการจัดระบบและบริหารจัดการเงินกองทุนของตนเอง สร้างศักยภาพในการสร้างเสริมความเข้มแข็งด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองนำไปสู่การพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน อันเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจระดับฐานรากของประเทศ รวมทั้งการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคต (สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2544) สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ใช้ภูมิปัญญาและศักยภาพ เพื่อก้าวสู่เศรษฐกิจใหม่ที่ใช้ความรู้เป็นฐานของการหารายได้ (กระทรวงศึกษาธิการ, ศูนย์ประชาสัมพันธุ์, 2545)

เมื่อโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเกิดขึ้น และดำเนินการมาช่วงระยะหนึ่งแล้ว เพื่อให้การบริหารจัดการมีประสิทธิภาพและพัฒนากองทุนไปสู่ความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืน (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี [มทส.], 2544) รัฐบาลจึงได้อนุมัติงบประมาณจำนวน 5,077,119,790 บาท เพื่อใช้เป็นทุนการศึกษาให้แก่บัณฑิตจำนวน 74,881 คน ตามโครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (กระทรวงศึกษาธิการ, ศูนย์ประชาสัมพันธุ์, 2545) เพื่อให้บัณฑิตดำเนินการศึกษา วิจัย และประเมินผลโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในแต่ละพื้นที่ที่ตนเองรับผิดชอบ โดยสรุปผลมาในรูปแบบของสารนิพนธ์ ซึ่งในสารนิพนธ์ฉบับนี้ผู้วิจัยได้รับมอบหมายให้ประเมินโครงการกองทุนชุมชนเสาสูง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ

การวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. ศึกษากระบวนการการบริหารจัดการกองทุนชุมชนเสาสูงว่าสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติเพียงใด

- 1.1 ชุมชนมีกองทุนหมุนเวียนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ของสมาชิก
- 1.2 ชุมชนมีความสามารถในการบริหารจัดการกองทุน
- 1.3 ชุมชนมีกระบวนการพึ่งพาตนเอง มีการสร้างศักยภาพของตนเอง
- 1.4 ชุมชนเกิดภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคม
- 1.5 ชุมชนเกิดศักยภาพและความเข้มแข็ง

2. ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการกองทุนชุมชนเสาสูง

3. ค้นหาปัจจัยที่เป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการดำเนินการของกองทุนชุมชนเสาสูง

กรอบความคิดทฤษฎี

แนวคิดและรูปแบบการประเมิน มีอยู่หลายรูปแบบตามแนวความคิดของนักประเมิน แต่สามารถจำแนกรูปแบบการประเมินตามจุดประสงค์ของการนำไปใช้ได้ 3 รูปแบบ (สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, สำนักมาตรฐานการศึกษา, 2545) คือ

1. รูปแบบการประเมินที่เน้นจุดมุ่งหมาย (Objective Base Evaluation Model)
2. รูปแบบการประเมินเพื่อการตัดสินใจ (Decision Oriented Evaluation Model)
3. รูปแบบการประเมินเพื่อการตัดสินใจคุณค่า (Value Oriented Evaluation Model)

จากรูปแบบที่กล่าวมาทั้ง 3 ข้อข้างต้น ทำให้เกิดแนวคิดและรูปแบบของนักประเมินตามมาอีกหลายทฤษฎี ซึ่งมีแนวคิดและรูปแบบที่สำคัญ ๆ เช่น

1. แนวคิดการประเมินของไพรวัส (Provus's Discrepancy Evaluation) ซึ่งได้กล่าวถึงความหมายของการประเมินว่า “เป็นการกำหนดเกณฑ์ มาตรฐาน และการค้นหาช่องว่างระหว่างสิ่งที่เกิดขึ้นจริงกับเกณฑ์มาตรฐาน และมีการพิจารณาความแตกต่างระหว่างสิ่งที่เกิดขึ้นจริงกับเกณฑ์มาตรฐาน เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงการดำเนินงานของโครงการ” (สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, สำนักมาตรฐานการศึกษา, 2545) ซึ่งไพรวัสได้จำแนกขั้นตอนการประเมินโครงการ 5 ขั้นตอน คือ การบรรยายโครงการ การประเมินการดำเนินการของโครงการ การประเมินกระบวนการของโครงการ การประเมินผลผลิตของโครงการ และการประเมินค่าใช้จ่ายและผลกำไร

2. แนวคิดและรูปแบบการประเมินของเคอร์ค แพตทริก (Kirkpatrick) เคอร์ค แพตทริก ได้กำหนดแนวทางของการประเมินโครงการการฝึกอบรมออกเป็น 4 ลักษณะ คือ (Kirkpatrick, 1994) การประเมินปฏิกิริยาตอบสนอง (Reaction Evaluation) การประเมินการเรียนรู้ (Learning Evaluation) การประเมินพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลง (Behavior Evaluation) และการประเมินผลลัพธ์ (Results Evaluation)

3. แนวคิดการประเมินของอัลคิน (Alkin's Concepts of Evaluation) อัลคินได้ให้ความหมายของการประเมินว่า “เป็นกระบวนการคัดเลือก การประมวลผลข้อมูล และการจัดระบบสารสนเทศที่มีประโยชน์เพื่อนำเสนอข้อมูลต่อผู้มีอำนาจตัดสินใจ” (สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, สำนักมาตรฐานการศึกษา, 2545) และอัลคินยังได้จำแนกการประเมินตามจุดประสงค์ของการใช้ผลการประเมินเป็น 5 ส่วน คือ การประเมินระบบ การประเมินวางแผนโครงการ การประเมินระหว่างการดำเนินงาน การประเมินเพื่อพัฒนางาน และการประเมินเพื่อรับรองผลงาน ยุบ ขยาย หรือปรับเปลี่ยนโครงการ

นอกจากนี้ยังมีแนวคิดทางการประเมินของนักประเมินอีกหลายท่าน เช่น แนวคิดและรูปแบบการประเมินของสคริฟเวน (Scriven's Evaluation Ideologies and Model) แนวคิดและ

รูปแบบการประเมินของสเตก (Stake's Concepts and Model of Evaluation) เป็นต้น แต่ในการทำการวิจัยในครั้งนี้ได้มีการกำหนดแนวคิดให้ใช้แนวคิดในเชิงระบบ (System Theory) (สำนักงานสภาพัฒนาการศึกษาระดับสูง, สำนักมาตรฐานการศึกษา, 2545) เป็นกรอบในการศึกษาหาข้อมูล ซึ่งแนวความคิดนี้รู้จักกันในชื่อของ “ซีพีพีโมเดล” (CIPP Model) (สำนักงานสภาพัฒนาการศึกษาระดับสูง, สำนักมาตรฐานการศึกษา, 2545)

แนวคิดและรูปแบบการประเมินซีพีพีของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam's CIPP Model) (สำนักงานสภาพัฒนาการศึกษาระดับสูง, สำนักมาตรฐานการศึกษา, 2545) หรือที่รู้จักกันในชื่อว่า “ซีพีพีโมเดล” เป็นแนวคิดของนักคิดที่ชื่อว่า สตัฟเฟิลบีม (D. L. Stufflebeam) และคณะ ซึ่งได้กล่าวถึงการประเมินว่า “การประเมินเป็นกระบวนการของการระบุ หรือกำหนดข้อมูลที่ต้องการ รวมทั้งการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลและนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ให้เกิดสารสนเทศที่มีประโยชน์ เพื่อนำเสนอสำหรับใช้เป็นทางเลือกในการตัดสินใจ” (สำนักงานสภาพัฒนาการศึกษาระดับสูง, สำนักมาตรฐานการศึกษา, 2545) และสตัฟเฟิลบีมยังได้จำแนกขั้นตอนของการประเมินเป็น 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 กำหนด หรือระบุข้อมูลที่ต้องการ

ขั้นตอนที่ 2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่ 3 วิเคราะห์และจัดการสารสนเทศ เพื่อนำเสนอผู้บริหาร

สำหรับประเด็นในการประเมินนั้น สตัฟเฟิลบีมได้แบ่งออกเป็น 4 ประเภท ที่นักประเมินทั่วไปเรียกว่า รูปแบบการประเมินแบบซีพีพี (CIPP Model) (สำนักงานสภาพัฒนาการศึกษาระดับสูง, สำนักมาตรฐานการศึกษา, 2545) ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

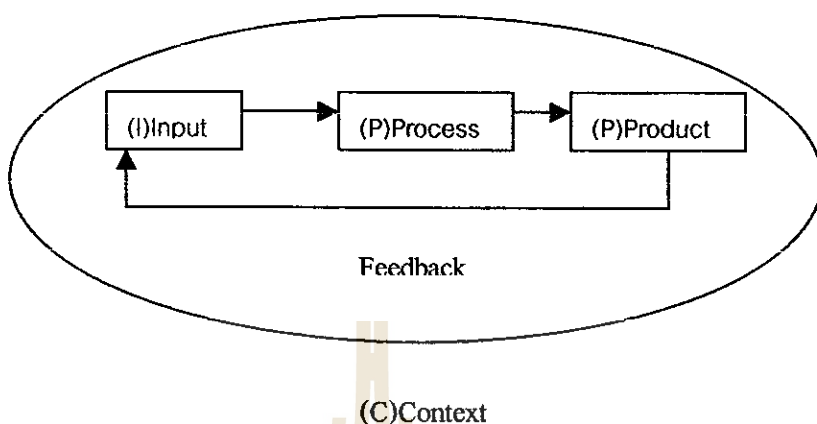
C ย่อมาจาก Context Evaluation คือ การประเมินสภาวะแวดล้อม หรือบริบทของหน่วยระบบ เป็นการประเมินโครงการก่อนการดำเนินโครงการ

I ย่อมาจาก Input Evaluation คือ การประเมินปัจจัยเบื้องต้น หรือปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ เป็นการประเมินเพื่อพิจารณาความเหมาะสม ความพอเพียงของทรัพยากร

P ย่อมาจาก Process Evaluation คือ การประเมินกระบวนการ หรือกระบวนการของหน่วยระบบ เป็นการประเมินเพื่อหาข้อบกพร่องของการดำเนินการ

P ย่อมาจาก Product Evaluation คือ การประเมินผลผลิตที่เกิดขึ้น หรือผลผลิตของหน่วยระบบ เป็นการประเมินเพื่อเปรียบเทียบผลผลิตที่เกิดขึ้นกับจุดประสงค์ของโครงการ

จากข้อมูลทั้งหมดของ CIPP Model สามารถสรุปได้เป็นแผนภาพที่ 1 ดังนี้

แผนภาพที่ 1 รูปแบบการประเมินแบบซีพีพีโมเดล

รูปแบบการประเมินแบบซีพีพี ของสตัฟเฟิลบีม เป็นการประเมินกระบวนการต่าง ๆ ของโครงการตั้งแต่เริ่มต้นถึงสิ้นสุดได้ผลผลิตของโครงการ ทั้งนี้รูปแบบการประเมินแบบซีพีพียังใช้เป็นตัวกำหนดตัวแปร และตัวชี้วัดของการประเมินโครงการในครั้งนี้ด้วย

วิธีการดำเนินงาน

ในการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในครั้งนี้ มีพื้นที่เป้าหมายคือ ชุมชนเสาสูง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา โดยใช้รูปแบบการประเมินแบบซีพีพีโมเดล (CIPP Model) (สำนักงานสภาพัฒนาการศรัทธา, สำนักมาตรฐานการศึกษา, 2545) เป็นกรอบในการกำหนดตัวแปร และตัวชี้วัดในการดำเนินการประเมินโครงการกองทุนชุมชนเสาสูงซึ่งมีวิธีการในดำเนินงาน ดังนี้

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการประเมินโครงการนี้ คือ กลุ่มครัวเรือนในชุมชนเสาสูง โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 20 (คณิต ไข่มุกด์, บันทึกการสอนในชั่วโมงเรียน, 2545) จากจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 238 ครัวเรือน วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มแบบบังเอิญพบ (Accidental Selection) (สุวิมล ศิริภานันท์, 2542) เพื่อทำการเก็บข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างตามรูปแบบของเครื่องมือที่กำหนดขึ้นมาเพื่อใช้ในการประเมินโครงการ

ตัวแปรและตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมินโครงการ

การกำหนดตัวแปรและตัวชี้วัดในการประเมินโครงการนี้ ใช้แนวคิดและรูปแบบของ CIPP Model มาเป็นตัวกำหนดตัวแปรและตัวชี้วัด ซึ่งมีระบบการประเมิน 2 ระบบ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจ, สำนักมาตรฐานการศึกษา, 2545) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. กระบวนการบริหารจัดการกองทุนชุมชนเสนาสูง

1.1 ระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้

1.1.1 ปัญหาที่เกิดจากการบริหารจัดการ

1.1.2 การเตรียมความพร้อมของชุมชนเสนาสูง ก่อนได้รับการจัดสรรเงินจาก

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

1.1.3 การบริหารจัดการกองทุนชุมชนเสนาสูง หลังจากได้รับการจัดสรร

1.1.4 ผลที่เกิดจากการบริหารจัดการหลังจากได้รับการจัดสรรเงิน

1.2 ระบบการดำเนินงานของผู้กู้แต่ละราย

1.2.1 ปัญหาในส่วนของผู้กู้

1.2.2 การเตรียมความพร้อมของผู้กู้ก่อนได้รับเงินกู้

1.2.3 การดำเนินการตามวัตถุประสงค์ที่ขอกู้ หลังจากได้รับเงินกู้

1.2.4 ผลที่เกิดจากการดำเนินการตามวัตถุประสงค์ที่ขอกู้หลังจากได้รับเงิน

กู้

2. ชุมชนเสนาสูงเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกองทุนชุมชนเสนาสูงในด้านใด

บ้าง มากน้อยเพียงใด

เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการ

เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการนี้ มีการกำหนดขึ้นมาโดยใช้ชื่อว่า แบบรายงาน (บร.) ซึ่งมีทั้งหมด 12 แบบ (มทส., 2544) คือ

บร. 1 แบบเก็บข้อมูลบริบทชุมชน

บร. 2 แบบเก็บข้อมูลตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน

บร. 3 แบบรายงานความรู้ความเข้าใจ และทัศนคติที่มีต่อกองทุนหมู่บ้านและชุมชน

เมือง

บร. 4 แบบรายงานการปฏิบัติงานรายเดือน

บร. 5 แบบรายงานผลการจัดเวทีบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

บร. 6 แบบรายงานผลการจัดเวทีกลุ่มผู้กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

บร.7 แบบรายงานการสัมภาษณ์เพื่อค้นหาตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนในทัศนะ
ของประชาชน

บร.8 โครงการเศรษฐกิจชุมชนหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์

บร.9 แบบบันทึกการสัมภาษณ์ เพื่อใช้บันทึกข้อมูลต่าง ๆ

บร.10 แบบสรุปบทเรียนชุมชน

บร.11 แบบศึกษากลุ่มผู้กู้เงินแบบเจาะลึกเป็นรายกรณี

บร.12 แบบวิเคราะห์จัดทำแผนแม่บทชุมชน โดยใช้กระบวนการ AIC

วิธีการเก็บข้อมูล

วิธีการเก็บข้อมูลจะดำเนินการตามที่ได้ระบุไว้ในแบบ บร. 1-12 ซึ่งมีวิธีการเก็บข้อมูล
ดังนี้

1. การเก็บข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data Source) มีวิธีการคือ

1.1 การสัมภาษณ์ ซึ่งใช้คำถามในการสัมภาษณ์ตามที่ระบุไว้ในแบบ บร.
1,2,3,4,7,8 และ 11 โดยใช้แบบ บร.9 เป็นแบบบันทึกเพื่อเก็บข้อมูลในการสัมภาษณ์ทุกครั้ง

1.2 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยการเข้าไปมีส่วนร่วมในการกิจกรรมต่าง ๆ ที่
เกี่ยวกับชุมชน และกองทุน เช่น การประชุม แล้วนำข้อมูลที่ได้จากการสังเกตมาบันทึกไว้

1.3 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ซึ่งวิธีการนี้ผู้ถูกสังเกตจะ 모르ตัว ส่วนมากใช้
เมื่อมีการสนทนากันในเรื่องทั่วไป แล้วนำข้อมูลที่ได้มาบันทึกไว้

1.4 การจัดเวทีประชาคม

1.4.1 เวทีประชาคมตามแบบ บร. 5,6 และ 10 ใช้วิธีการจดบันทึก บันทึกเทป
และการถ่ายภาพ

1.4.2 เวทีประชาคมตามแบบ บร. 12 โดยใช้กระบวนการ AIC ใช้วิธีการจด
บันทึก บันทึกเทป และการถ่ายภาพ

2. การเก็บข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data Source)

ข้อมูลทุติยภูมิได้จากการวิเคราะห์เอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน และ
กองทุนฯ เช่น ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน ข้อมูลทางสาธารณสุข เพื่อใช้ประกอบการเก็บข้อมูลตาม
แบบ บร. 1 รายงานการประชาคม รายงานการประชุมคณะกรรมการกองทุนฯ แบบคำขอ
ขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของกองทุนชุมชนเสาสูง (กทบ.2) ระเบียบกองทุนชุมชน
เสาสูง เพื่อใช้ประกอบการเก็บข้อมูลตามแบบ บร. 4 เป็นต้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิมีขั้นตอนในการวิเคราะห์ ดังนี้

1. นำข้อมูลที่ได้ตามแบบ บร.1-12 และข้อมูลประกอบอื่น ๆ มาจัดให้เป็นระบบการทำงานของโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยใช้รูปแบบชีพโมเดล (CIPP Model) เป็นแนวทางในการจัดระบบ และวิเคราะห์ข้อมูล

2. นำข้อมูลที่จัดระบบแล้วมาจำแนกลักษณะข้อมูล โดยพิจารณาว่าข้อมูลที่มีอยู่เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพหรือเชิงปริมาณ เพื่อให้ง่ายต่อการวิเคราะห์ข้อมูล

3. วิธีการวิเคราะห์ลักษณะของข้อมูล มีดังนี้

3.1 ข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และแบบไม่มีส่วนร่วม การสำรวจ การวิเคราะห์เอกสารต่าง ๆ รวมทั้งการจัดเวทีประชาคม นำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์โดยการเขียนบรรยายให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการประเมิน

3.2 ข้อมูลเชิงปริมาณ เป็นการวิเคราะห์เพื่อหาค่าทางสถิติอย่างง่าย โดยนำข้อมูลมาหาค่าร้อยละ เพื่อนำข้อมูลไปสรุปผลต่อไป

4. หลังจากวิเคราะห์ข้อมูล มีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่ได้อีกครั้ง โดยการตรวจสอบกับแบบรายงาน และเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ผลที่ออกมามีความคลาดเคลื่อนน้อยที่สุด

นิยามศัพท์

ในการประเมินโครงการกองทุนชุมชนเสาสสูงมีนิยามศัพท์ ดังนี้

ชุมชน หมายถึง ชุมชนเสาสสูง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

กองทุน หมายถึง กองทุนชุมชนเมืองเสาสสูง

คณะกรรมการกองทุน หมายถึง คณะกรรมการกองทุนชุมชนเสาสสูง

สมาชิกกองทุน หมายถึง สมาชิกกองทุนชุมชนเสาสสูง

กลุ่มตัวอย่างผู้กู้ หมายถึง กลุ่มตัวอย่างของผู้ที่กู้เงินจากกองทุนชุมชนเสาสสูง

กลุ่มตัวอย่างครัวเรือน หมายถึง กลุ่มตัวอย่างของครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในบริเวณชุมชน

เสาสสูง

ผลที่คาดว่าจะได้รับการประเมินโครงการ

การศึกษาในครั้งนี้จะได้รับประโยชน์ ดังนี้

1. ได้ทราบถึงการบริหารจัดการกองทุนชุมชนเสนาสูงว่าสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติหรือไม่
2. ได้ทราบว่าชุมชนเสนาสูง มีบทบาทอย่างไรต่อการดำเนินการของกองทุนชุมชนเสนาสูง
3. ได้ทราบถึงปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินการของกองทุนชุมชนเสนาสูง เพื่อหาแนวทางในการปรับปรุงต่อไป

ข้อจำกัดในการทำสารนิพนธ์

ข้อจำกัดในการทำสารนิพนธ์ มีดังนี้

1. ข้อมูลที่นำมาใช้ในการทำสารนิพนธ์ส่วนใหญ่เป็นข้อมูลที่ได้จากความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูล ทำให้ข้อมูลที่ได้มาอาจไม่ตรงกับความเป็นจริง
2. การเก็บข้อมูลในบางครั้งไม่ได้รับความร่วมมือจากผู้ให้ข้อมูล เพราะผู้ให้ข้อมูลบางคน คิดว่าผู้ประเมินเป็นคนที่รัฐบาลส่งมาคอยจับผิดเกี่ยวกับการดำเนินการของกองทุน ทำให้ผู้ให้ข้อมูลบางคนไม่กล้าตอบคำถาม หรือตอบไม่ตรงตามความเป็นจริง
3. ข้อมูลบางเรื่องไม่สามารถเก็บข้อมูล เพื่อนำมาประกอบการทำสารนิพนธ์ได้ เช่น ข้อมูลเรื่องหนี้สิน ซึ่งมักจะมีการเลี่ยงไม่ตอบ
4. การเก็บข้อมูลโดยใช้วิธีการสุ่มแบบบังเอิญพบ (Accidental Selection) (สุวิมล ศิริภา นันท์, 2542) เนื่องด้วยมีระยะเวลาในการเก็บข้อมูลที่จำกัด ทำให้ได้ข้อมูล และการสรุปผลเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษาเท่านั้น ข้อมูลที่ได้จึงไม่ครอบคลุมและชัดเจนเท่าที่ควร

ในบทนี้ได้กล่าวถึงหลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ รูปแบบการประเมินแบบชีพท์ และวิธีการดำเนินการเพียงสังเขป เพื่อให้ได้ทราบถึงแนวทางของการประเมินในครั้งนี้ว่าเป็นดำเนินไปในทางใด ซึ่งเนื้อหารายละเอียดจะกล่าวถึงในบทที่ 3 ต่อไป

บทที่ 2

เอกสารที่เกี่ยวข้อง

ในการประเมินโครงการกองทุนชุมชนเสนาสูง ได้นำเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมาใช้ในการประเมินโครงการ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการประเมินอย่างสูงสุด

บทนี้แบ่งเนื้อหาของเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองออกเป็น 5 ส่วน คือ

1. นโยบาย หลักการ ปรัชญา และวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ
 2. ระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
 3. หลักเกณฑ์และแนวทางปฏิบัติในการดำเนินการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
 4. หลักการประเมินโครงการแบบ CIPP Model
 5. เอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
- โดยแต่ละส่วนมีรายละเอียด ดังนี้

นโยบาย หลักการ ปรัชญาและวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

นโยบาย หลักการ ปรัชญาและวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติมีรายละเอียด ดังนี้

นโยบายของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เป็นนโยบายของรัฐบาลซึ่งมี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี เพื่อเป็นการเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมืองในด้านการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่ม การแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างศักยภาพทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง (สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2544)

โดยรัฐบาลได้จัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กองทุนละ 1 ล้านบาท พร้อมเสริมสร้างและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถ ในการจัดระบบบริหาร การจัดการเงินกองทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองกันเอง (สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2544)

หลักการสำคัญของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

หลักการสำคัญที่จะทำให้งานนโยบายของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติประสบผลสำเร็จมี 4 ประการ (สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2544) คือ

1. ความพร้อมของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ทั้งความพร้อมของคน และครัวเรือน การควบคุมดูแลกันเองในหมู่บ้านและชุมชนเมือง ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการกองทุนสังคมของหมู่บ้านและชุมชนเมือง เช่น กลุ่มออมทรัพย์ ธนาคารหมู่บ้าน กองทุนอาชีพ กองทุนสวัสดิการ ฯลฯ
2. การบริหารจัดการเงินกองทุนหมุนเวียนของหมู่บ้าน ทั้งในส่วนเงินอุดหนุนจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ กับกองทุนทางสังคมของชุมชน และกองทุนที่หน่วยงานราชการจัดตั้งขึ้น เพื่อให้กองทุนดังกล่าวมีการบริหารจัดการให้สอดคล้องและเกื้อกูลกัน
3. การปฏิรูประบบราชการแผ่นดิน ตามแนวทางให้หมู่บ้านและชุมชนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา การพัฒนาเป็นของหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยส่วนราชการเป็นผู้สนับสนุนในด้านวิชาการและจัดการกองทุน
4. การติดตามประเมินผล โดยมีตัวชี้วัดประสิทธิภาพของกองทุนในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการพึ่งพาตนเอง เพื่อความโปร่งใส มีประสิทธิภาพ

ปรัชญาของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ปรัชญาที่สำคัญของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2544) มีดังนี้

1. เสริมสร้างสำนึกความเป็นชุมชนและท้องถิ่น
2. หมู่บ้านและชุมชนเป็นผู้กำหนดอนาคต และจัดการหมู่บ้านและชุมชนด้วยคุณค่า และภูมิปัญญาของตนเอง
3. เกื้อกูลประโยชน์ต่อผู้ค้อยโอกาสในหมู่บ้านและชุมชน
4. เชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชน ราชการ เอกชน และประชาสังคม
5. กระจายอำนาจให้ท้องถิ่น และพัฒนาประชาธิปไตยพื้นฐาน

วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมี 5 ประการ (สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2544) คือ

1. เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชน สำหรับการลงทุนเพื่อการพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้หรือเพิ่มรายได้ การลดรายจ่าย การบรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน และสำหรับนำไปสู่การสร้างกองทุนสวัสดิภาพที่ดีแก่ประชาชนในหมู่บ้านและชุมชน

2. ส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบ และบริหารจัดการเงินทุนของตนเอง

3. เสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในด้านการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่ม เพื่อการแก้ไขปัญหา และเสริมสร้างศักยภาพ และส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้านและชุมชนเมือง

4. กระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานรากของประเทศ รวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคต

5. เสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งทั้งทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมของประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

ระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีดังนี้

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง แห่งชาติ พ.ศ. 2544

ระเบียบระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง แห่งชาติ พ.ศ. 2544 (สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, ม.ป.ป.) ประกอบด้วย 2 หมวด 14 ข้อ คือ

หมวด 1 คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ มีสาระสำคัญ ดังนี้

1. คณะกรรมการคณะนี้มีชื่อย่อว่า กทบ. ซึ่งมีนายกรัฐมนตรีหรือรองนายกรัฐมนตรีเป็น ประธานคณะกรรมการ มีข้าราชการประจำและผู้ทรงคุณวุฒิร่วมเป็นคณะกรรมการ โดยกรรมการ ผู้ทรงคุณวุฒิมีวาระในตำแหน่งคราวละ 2 ปี

2. อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ คือกำหนด นโยบาย แผนการจัดสรรเงิน จัดทำร่างกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ และประกาศ พร้อมทั้งรายงาน ผลการดำเนินงานเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติต่อคณะรัฐมนตรี

หมวด 2 สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ มีอำนาจหน้าที่ โดยรวม คือ รวบรวม วิเคราะห์ข้อมูล ประชาสัมพันธ์ ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัด ประชุมและฝึกอบรมบุคลากรที่เกี่ยวข้องการดำเนินการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง สนับสนุน ให้คำปรึกษา ข้อเสนอแนะ และรายงานผลการปฏิบัติงานต่อคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและ ชุมชนเมืองแห่งชาติ

(รายละเอียดเพิ่มเติมอยู่ในภาคผนวก ก)

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง แห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2544

สาระสำคัญของระเบียบระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2544 คือ การเปลี่ยนแปลงอำนาจของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ จากเดิมที่อาจแต่งตั้งกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการได้ไม่เกิน 3 คนเปลี่ยนเป็นได้ไม่เกิน 4 คน(สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, ม.ป.ป.)

(รายละเอียดเพิ่มเติมอยู่ในภาคผนวก ข)

ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544

ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 (สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, ม.ป.ป.) ประกอบด้วยสาระสำคัญ 9 หมวด 45 ข้อ คือ

หมวด 1 ข้อความทั่วไป กล่าวถึง ชื่อของระเบียบ วันบังคับใช้ นิยามคำต่าง ๆ และให้ประธานกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติเป็นผู้รักษาการตามระเบียบ

หมวด 2 กล่าวถึงปรัชญา หลักการสำคัญ วัตถุประสงค์และแหล่งที่มาของเงินของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ และหลักการพิจารณาเบิกจ่ายเงินให้กับหมู่บ้านและชุมชนเมืองต่าง ๆ

หมวด 3 กล่าวถึงคณะกรรมการสนับสนุนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่มีปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน มีอำนาจหน้าที่ในการสนับสนุน พัฒนาศักยภาพ และขีดความสามารถของคณะกรรมการระดับจังหวัด ปรับปรุง แก้ไขระเบียบ ข้อบังคับ อนุกรมการกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินการของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

หมวด 4 กล่าวถึงคณะกรรมการสนับสนุนและติดตามการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านระดับจังหวัด ที่มีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน ส่วนกรุงเทพมหานครมีปลัดกรุงเทพมหานครเป็นประธาน มีอำนาจหน้าที่ในการขึ้นทะเบียนกองทุน สนับสนุน ติดตาม ตรวจสอบการดำเนินงาน ประสานความร่วมมือ แลกเปลี่ยนข้อมูล และรายงานผลการดำเนินงานของกองทุนในจังหวัดให้คณะกรรมการกลางทราบ

นอกจากนี้ยังให้แต่งตั้งคณะกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอ ที่มีนายอำเภอหรือผู้อำนวยการเขตเป็นประธาน มีอำนาจหน้าที่ประเมินความพร้อม สนับสนุน ติดตามการดำเนินงานกิจกรรมของกองทุน

หมวด 5 กล่าวถึงคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของแต่ละกองทุนที่มีจำนวน 15 คน มีการกำหนดคุณสมบัติของกรรมการกองทุน อำนาจหน้าที่ การดำรงตำแหน่ง การพ้นจากตำแหน่ง และการประชุมคณะกรรมการของกองทุน

หมวด 6 กล่าวถึงที่มาของเงินกองทุน การเข้าเป็นสมาชิกกองทุน การถือหุ้น และการประชุมใหญ่สามัญประจำปีของผู้ถือหุ้น

หมวด 7 กล่าวถึงวิธีการกู้ยืมเงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของสมาชิก การอนุมัติเงินกู้ของคณะกรรมการ การชำระคืนเงินกู้

หมวด 8 กล่าวถึงการจัดทำบัญชีของกองทุน การตรวจสอบภายในโดยให้สมาชิกมีส่วนร่วม และการจัดสรรกำไรสุทธิ

หมวด 9 เป็นบทเฉพาะกาลที่กล่าวถึง วิธีการดำเนินการเมื่อเริ่มจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และการเปิดบัญชีเงินฝากของแต่ละกองทุน

(รายละเอียดเพิ่มเติมอยู่ในภาคผนวก ค)

ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2544

ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2544 (สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, น.ป.ป.) ประกอบด้วยสาระสำคัญ 2 ข้อ คือ

1. กำหนดจำนวนคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จำนวนไม่น้อยกว่าเก้าคน แต่ไม่เกินสิบห้าคน เป็นกรรมการชายและหญิงในสัดส่วนที่เท่ากัน โดยต้องมาจากการคัดเลือกของสมาชิก

2. ให้ผู้ใหญ่บ้านเรียกประชุมตัวแทนครัวเรือนละ 1 คน เพื่อคัดเลือกคณะกรรมการกองทุน โดยมีคณะกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอเป็นผู้ให้คำปรึกษา

(รายละเอียดเพิ่มเติมอยู่ในภาคผนวก ง)

ระเบียบข้อบังคับกองทุนชุมชนเสาสูง

คณะกรรมการกองทุนชุมชนเสาสูง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมาได้กำหนดระเบียบข้อบังคับกองทุนชุมชนเสาสูง (ม.ป.ป.) จำนวน 41 ข้อ มีรายละเอียดสำคัญ ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ในการการจัดตั้งกองทุน เพื่อสร้างแหล่งเงินทุนหมุนเวียนให้กับสมาชิกในรูปแบบของเงินกู้

2. แหล่งที่มาของเงินทุน มีทั้งเงินและทรัพย์สินต่าง ๆ นอกจากเงินที่ทางคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติจัดสรรให้ เช่น ดอกผลที่เกิดจากการกู้ยืม เงินค่าหุ้น เงินบริจาค เป็นต้น

3. สมาชิก ต้องอาศัยอยู่ภายในชุมชนเสาสูงไม่น้อยกว่า 2 ปี ก่อนจัดตั้งกองทุน มีอายุ 20 ปีขึ้นไป มีความสามารถในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ได้ทั้งเรื่องส่วนตัว และส่วนรวม โดยต้องยื่นคำขอสมัครเป็นสมาชิกได้ที่คณะกรรมการกองทุน และเสียค่าธรรมเนียมการสมัครคนละ 20 บาท ค่าหุ้น 100 บาท สมาชิกจะพ้นสภาพก็ต่อเมื่อเสียชีวิต ลาออกด้วยความสมัครใจ และคณะกรรมการกองทุน หรือที่ประชุมใหญ่ของสมาชิกมีมติให้ลาออก โดยเหตุผลอันสมควร

4. คณะกรรมการ มีจำนวน 15 คน มีคุณสมบัติ และอำนาจหน้าที่ตามที่ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 กำหนดไว้

5. การกู้ยืมเงินกู้ ใ้รายละเอียดไม่เกิน 20,000 บาท ตามวัตถุประสงค์ที่ได้ยื่นคำขอไว้ โดยต้องทำสัญญาการกู้เงิน และสัญญาค้ำประกันกับทางคณะกรรมการกองทุน ส่วนการผ่อนชำระให้ผ่อนชำระเป็นรายเดือน โดยต้องชำระเงินต้นพร้อมดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 6 บาทต่อปี

6. การจัดสรรกำไรสุทธิประจำปี โดยจะนำผลกำไรมาเฉลี่ยให้ครบร้อยละตามที่ระเบียบได้กำหนดไว้

7. การตรวจสอบบัญชีภายใน จะกระทำทุกรอบ 4 เดือน และทุกรอบปี

(รายละเอียดเพิ่มเติมอยู่ในภาคผนวก จ)

หลักเกณฑ์และแนวทางปฏิบัติในการดำเนินการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

หลักเกณฑ์และแนวทางปฏิบัติในการดำเนินการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีดังนี้

แบบติดตามสังเกตการณ์ติดตามคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

แบบติดตามสังเกตการณ์ติดตามคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

(สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, ม.ป.ป.) มีสาระสำคัญ ดังนี้

1. กระบวนการคัดเลือกคณะกรรมการกองทุน ใช้หลักตามข้อ 41 ของระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 โดยใช้วิธีสังเกตการณ์ครัวเรือนที่เข้าร่วมประชุม ต้องมีจำนวน

3 ใน 4 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด และใช้มติของที่ประชุมเป็นหลักในการดำเนินการคัดเลือกคณะกรรมการ

2. คุณสมบัติของคณะกรรมการกองทุนใช้หลักตามข้อ 17 ของระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 โดยใช้วิธีการสอบถามข้อมูลภายในหมู่บ้านและชุมชน และข้อมูลจากทางราชการ

(รายละเอียดเพิ่มเติมอยู่ในภาคผนวก ฉ)

แบบคำขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

แบบคำขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง หรือ กทบ.2 (สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, ม.ป.ป.) เป็นแบบที่ใช้ประเมินความพร้อมในด้านต่าง ๆ ของหมู่บ้านและชุมชนตามข้อมูลที่เป็นจริง เพื่อที่ทางคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ จะได้นำข้อมูลไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายและแนวทางในการพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนให้มีความเจริญก้าวหน้าในด้านเศรษฐกิจและสังคมต่อไป ซึ่งข้อมูลที่ใช้ในการประเมินนั้นมี 5 ส่วน คือ

1. เป็นข้อมูลโดยทั่วไปภายในชุมชน
2. เป็นกระบวนการคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
3. เป็นการเตรียมความพร้อมของหมู่บ้านและชุมชน โดยมีการจัดทำระเบียบข้อบังคับสำหรับใช้ในการดำเนินงานของกองทุน
4. กล่าวถึงทุนในการดำเนินการของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
5. แนวคิดในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เมื่อได้รับการจัดสรรเงินจำนวน 1,000,000 บาท จากสำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

(รายละเอียดเพิ่มเติมอยู่ในภาคผนวก ช)

หลักการพิจารณาเงินกู้สำหรับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

หลักการพิจารณาเงินกู้ของกองทุนชุมชนเสาสูง จะยึดถือแนวทางการพิจารณาที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติจัดทำขึ้น 5 ประการ (สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, ม.ป.ป.) คือ

1. ประวัติและอุปนิสัย ต้องเป็นคนซื่อสัตย์ รักษาคำพูด ขยันหมั่นเพียร ตั้งใจทำมาหากิน อดทน ไม่เคยโกงเงินคนอื่น ไม่เสเพล ไม่เล่นการพนัน ไม่เคยมีประวัติเสียหายทางด้านการเงิน มีความรู้และมีประสบการณ์ในธุรกิจที่ทำ

2. หลักประกัน บุคคลที่จะค้ำประกันควรมีฐานะทางการเงินดีพอที่จะสามารถชำระหนี้แทนได้ หรือต้องเป็นคนที่มีความรับผิดชอบ น่าเชื่อถือ หรือถ้าเป็นหลักทรัพย์ก็ต้องมีสภาพคล่องสูง คือสามารถขายได้ง่ายและรวดเร็ว

3. ความสามารถในการชำระหนี้

3.1 พิจารณาจากรายได้ การกู้ไปลงทุนควรมีการประเมินรายได้ รายจ่ายแต่ละเดือนว่าจะเหลือเท่าใด และพอเพียงที่จะชำระหนี้ได้หรือไม่

3.2 ภาวะตลาดสำหรับการค้าที่จะทำ ต้องพิจารณาว่ามีตลาดรองรับสินค้าหรือธุรกิจหรือไม่ สามารถขายได้ วิธีการขาย และราคาขาย

3.3 มีปัญหาในการหาวัตถุดิบมาผลิตหรือไม่

3.4 ทำเลที่ตั้งของกิจการเป็นอย่างไร

4. เงินทุนของผู้ขอกู้ ผู้ขอกู้ควรมีเงินลงทุนของคนจำนวนหนึ่งไว้สำหรับประกอบธุรกิจ ผู้ขอกู้ที่ใช้เงินลงทุนของตนมากย่อมแสดงความมั่นใจในธุรกิจของตน และมีความตั้งใจจริงในการประกอบอาชีพ

5. เหตุการณ์ที่ไม่อาจควบคุมได้ เช่น ปัญหาวัดอุบัติเหตุในการผลิตมีราคาสูงขึ้น หรือขาดแคลน ภาวะกำลังซื้อลดลง ปัญหาสินค้าล้นตลาด สภาพดินฟ้าอากาศที่มีผลกระทบต่อประกอบการประกอบอาชีพ หากเห็นว่ามียปัจจัยใดที่ส่งผลต่อการชำระหนี้ก็ต้องพิจารณาว่าจะให้กู้หรือไม่ มากน้อยเพียงใด

การวิเคราะห์โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

จากนโยบายของรัฐบาลที่ให้มีการจัดตั้งโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติขึ้นทั่วประเทศ และต้องการให้เกิดการบริหารและการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองพัฒนาสู่ความเข้มแข็งทั้งทางด้านสังคมและเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน ทางสำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ จึงมีมติให้มีโครงการเพื่อสนับสนุนให้การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยการให้ทุนการศึกษาแก่บัณฑิตเพื่อศึกษาหลักสูตรการจัดการและประเมินโครงการ เพื่อช่วยในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยใช้ชื่อโครงการนี้ว่า “โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง” (มทส., 2544)

วัตถุประสงค์หลักของโครงการ นอกจากต้องการให้การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมีประสิทธิภาพมากขึ้นแล้ว ยังเป็นการสร้างโอกาสสำหรับบัณฑิตว่างงานให้มีความทำ

และเปิดโอกาสให้มีการศึกษาต่อ ที่ตำคัณรฐบาลจจะได้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่มีระบบและประสิทธิภาพ (มทส., 2544)

สำหรับการศึกษาในหลักสูตรประกาศนียบัตร การจัดการและการประเมินโครงการตามโครงการนี้จะเน้นให้บัณฑิตมีความรู้ความสามารถในการวางแผน จัดการโครงการ การวิจัย ติดตาม ประเมินผลโครงการ ใช้ประโยชน์จากการประเมินผลเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น สร้างจิตสำนึกการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาเพื่อพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดความเข้มแข็ง สิ่งสำคัญคือสามารถประยุกต์ความรู้ที่ได้มาใช้กับท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ (มทส., 2544)

ผลประโยชน์ของโครงการที่เกิดขึ้นนอกจากลดปัญหาการว่างงานให้กับบัณฑิต และทำให้มีผู้สำเร็จการศึกษาระดับประกาศนียบัตรบัณฑิตแล้ว สิ่งที่รัฐบาลมุ่งหวังมากที่สุดก็คือกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจะมีการบริหารจัดการกองทุนที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เพราะระหว่างการศึกษาจะมีการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการ การติดตามประเมินผล และส่งเสริมการพัฒนานโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ซึ่งจะเป็นการสร้างเสริมกิจกรรมของนโยบายที่มีอยู่ของรัฐบาลให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (มทส., 2544)

หลักการประเมินโครงการแบบซีพีพีโมเดล (CIPP Model)

การประเมินโครงการกองทุนนี้ได้นำแนวคิดการประเมินแบบซีพีพีโมเดล (CIPP Model) มาเป็นกรอบในการดำเนินการประเมิน โดยมีรายละเอียดเพิ่มเติมจากบทที่ 1 ดังนี้

จำเนียร สุขหลาย, กรรณิการ์ แสนศักดิ์, นันทนา รัตนอาภา และสุพักตร์ พิบูลย์ ได้กล่าวถึงแบบจำลองซีพีพี ไว้ในหนังสือรวมบทความทางการประเมินโครงการ (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, บรรณาธิการ, 2544.) ไว้ว่า รูปแบบการประเมินแบบ CIPP Model นั้นเป็นการประเมินเพื่อให้รายละเอียดต่าง ๆ เพื่อช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการ เพราะมีการบ่งบอกถึงข้อดี และข้อบกพร่องโครงการ ซึ่งมีรายละเอียดในด้าน ต่าง ๆ ดังนี้

1. การประเมินบริบทหรือสภาวะแวดล้อม (Context Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อให้ได้มาซึ่งเหตุผล เพื่อช่วยในการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ โดยจะเน้นในด้านความสัมพันธ์ที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ความต้องการ และเงื่อนไขที่เป็นจริง ช่วยในการวินิจฉัยปัญหา เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานที่จะเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจ การประเมินสภาวะแวดล้อมจัดเป็นการวิเคราะห์ขนาดใหญ่ (Macro Analytic) เป็นตัวกำหนดขอบเขตการประเมิน การบรรยาย และการวิเคราะห์สภาวะแวดล้อม และยังช่วยให้ทราบถึงตัวแปรที่เกี่ยวข้อง และมีความสำคัญสำหรับการบรรลุเป้าหมาย

2. การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation) เป็นการจัดหาข้อมูลเพื่อใช้ในการตัดสินใจ ความเหมาะสมของแผนงานต่าง ๆ ที่จัดขึ้น โดยดูว่าข้อมูลนั้นจะมีส่วนช่วยให้บรรลุจุดหมายของ โครงการหรือไม่ ซึ่งจะประเมินในด้านของความสามารถของหน่วยงานหรือตัวแทนในการจัด โครงการ ยุทธวิธีที่ใช้ในการบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ และการได้รับความช่วยเหลือในด้าน ต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้โครงการดำเนินไปได้ เช่น เวลา เงินทุน อาคารสถานที่ การประเมินปัจจัย เบื้องต้นจะช่วยให้ข้อมูลที่จะตัดสินใจได้ว่า ควรตั้งวัตถุประสงค์เชิงปฏิบัติอย่างไร ใช้อัตรากำลัง เท่าใด วางแผนงานและการดำเนินการอย่างไร

3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) การประเมินกระบวนการมี วัตถุประสงค์อยู่ 3 ประการ คือ

3.1 เพื่อหาและทำนายข้อบกพร่องของกระบวนการ หรือการดำเนินการตามขั้นตอนที่ ได้วางไว้

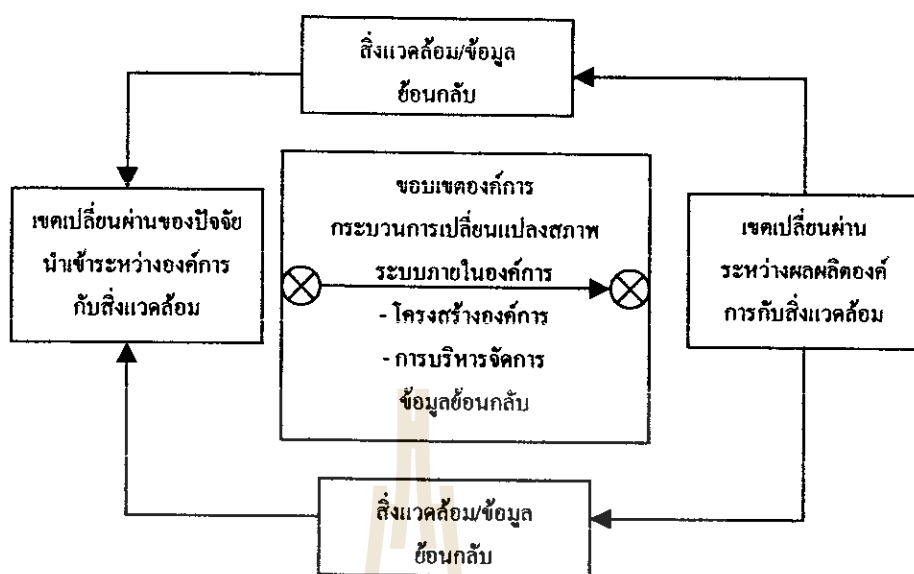
3.2 เพื่อรวบรวมสารสนเทศสำหรับผู้ตัดสินใจวางแผนงาน

3.3 เพื่อเป็นรายงานสะสมถึงการปฏิบัติต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

กล่าวโดยสรุปคือ ภายใต้การประเมินกระบวนการข้อมูลจะถูกวิเคราะห์ รวบรวม และนำ เสนอเท่าที่ผู้ดำเนินโครงการต้องการสารสนเทศนั้น ทั้งนี้การประเมินนี้จะให้สารสนเทศที่ต้องการแก่ ผู้ตัดสินใจในการคาดคะเนล่วงหน้า และการปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหา

4. การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) มีจุดมุ่งหมายเพื่อวัดและแปลความหมาย ของความสำเร็จ ไม่เฉพาะเมื่อสิ้นสุดโครงการแล้วเท่านั้น แต่ยังมีคามจำเป็นยิ่งในระหว่างปฏิบัติ ตามโครงการด้วย ประเมินผลผลิตโดยทั่วไปจะรวมดูว่าการกำหนด วัตถุประสงค์นั้นนำไปใช้ได้ หรือไม่ เกณฑ์ในการวัดที่สัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการทำกิจกรรมคืออะไร เปรียบเทียบผลที่วัด มาได้กับเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ก่อน และทำการแปลความหมายถึงเหตุของสิ่งที่เกิดขึ้น โดย อาศัยรายงานจากการประเมินสถานะแวดล้อม ปัจจัย และกระบวนการร่วมด้วย

รูปแบบการประเมินแบบชีพพีโมเดลมีรายละเอียดของกระบวนการในขั้นต่าง ๆ ดัง แผนภาพที่ 2

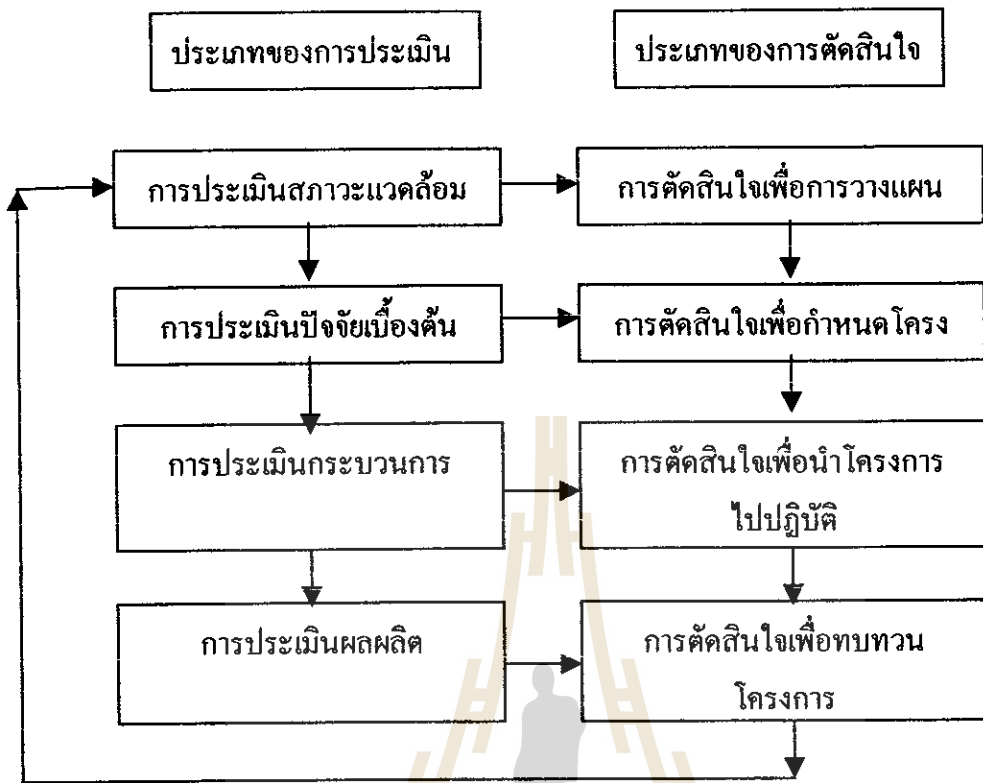

แผนภาพที่ 2 กระบวนการประเมินแบบชีพชีโมเดล

สำนักมาตรฐานการศึกษา สำนักงานสภาพัฒนาการศึกษาระดับสูง (2545) กล่าวว่า สตฟเฟิลบีมได้นำเสนอประเภทของการตัดสินใจที่สอดคล้องกับประเด็นที่จะประเมิน ดังนี้

1. การตัดสินใจเพื่อการวางแผน (Planning Decision) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากการประเมินสภาพแวดล้อมที่ได้ นำไปใช้ในการกำหนดจุดประสงค์ของโครงการให้สอดคล้องกับแผนการดำเนินการ
2. การตัดสินใจเพื่อกำหนดโครงสร้างของโครงการ (Structuring Decision) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากปัจจัยเบื้องต้น ที่ได้นำไปใช้ในการกำหนดโครงสร้างของแผนงาน และขั้นตอนของการดำเนินการของโครงการ
3. การตัดสินใจเพื่อนำโครงการไปปฏิบัติ (Implementing Decision) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากการประเมินกระบวนการ เพื่อพิจารณาควบคุมการดำเนินการให้เป็นไปตามแผน และปรับปรุงแก้ไขการดำเนินการให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด
4. การตัดสินใจเพื่อทบทวนโครงการ (Recycling Decision) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากการประเมินผลผลิตที่เกิดขึ้น เพื่อพิจารณายุติ สัมเลิก หรือปรับขยายโครงการที่จะนำไปใช้ในโอกาสต่อไป

สตฟเฟิลบีมได้นำเสนอแผนภาพแสดงความสัมพันธ์ระหว่างการตัดสินใจ และประเภทของการประเมินกับการตัดสินใจไว้ ดังแผนภาพที่ 3

แผนภาพที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการประเมินและการตัดสินใจ

เอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

การดำเนินการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง นอกจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่หน่วยงานราชการต่าง ๆ พิมพ์เผยแพร่เพื่อให้ความรู้กับประชาชนทั่วไปแล้ว ยังมีเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบในการดำเนินการประเมินโครงการกองทุนชุมชนเสาสง ดังนี้

การประชุมแบบ AIC

การประชุมแบบ AIC หรือ (Appreciation – Influence – Control) (สำนักมาตรฐานการศึกษา สำนักงานสถาบันราชภัฏ, 2545) เป็นเทคนิคแบบหนึ่งในการประชุมแบบมีส่วนร่วมเพื่อนำไปสู่การพัฒนาชุมชน เป็นเทคนิคและวิธีการในการเชิญคนที่ทำงานร่วมกันทั้งหมดในระบบใดระบบหนึ่ง เข้ามาประชุมเชิงปฏิบัติการ (Work Shop) โดยสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการวางแผน การพัฒนา การสร้างทีมงาน การสร้างความร่วมมือ การแก้ไขปัญหา ซึ่งการประชุมแบบ AIC สามารถแบ่งได้ 3 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นตอนการสร้างความรู้ (Appreciation หรือ A) คือขั้นตอนการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เปิดโอกาสให้ทุกคนแสดงความคิดเห็น รับฟัง และหาข้อสรุปร่วมกันอย่างเป็นประชาธิปไตย

2. ขั้นตอนการสร้างแนวทางการพัฒนา (Influence หรือ I) คือการใช้ความคิดสร้างสรรค์ที่แต่ละคนมีมาช่วยกำหนดยุทธศาสตร์ที่จะทำให้บรรลุอุดมการณ์ของกลุ่ม

3. ขั้นตอนการสร้างแนวทางปฏิบัติ (Control หรือ C) คือการนำยุทธศาสตร์มากำหนดเป็นแผนปฏิบัติการอย่างละเอียด เช่น มีหลักการและเหตุผลอย่างไร มีเป้าหมายอย่างไร เป็นต้น

ดังนั้นกระบวนการ AIC จะสำเร็จก็ต่อเมื่อฝ่ายต่าง ๆ ทำกิจกรรมร่วมกัน ด้วยความรักความเมตตา A คือ ธรรมอย่างสูง ได้แก่ ความรักความเมตตาคนอื่น รับฟัง อุดหนุน และยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น I คือ การเรียนรู้ร่วมกันให้เกิดพลัง C คือ การจัดการและแผนปฏิบัติการที่มีข้อมูลอย่างละเอียด

บทความต่าง ๆ ทางวารสาร และหนังสือพิมพ์

สัมพันธ์ เศษะธิก (2545) กล่าวไว้ในบทความ “การบริหารกองทุนล้านบาทให้มีประสิทธิภาพ” ว่าการดำเนินการโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นการผสมผสานแนวคิดประชาสังคม (Civil Society) ในลักษณะ 4 ประสาน คือ ภาครัฐ ภาคประชาชน / NGOs นักวิชาการ และผู้นำชุมชน นอกจากนี้ยังใช้แนวคิดทฤษฎีถึง 4 แนวคิด คือ ทฤษฎีพึ่งพา ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ แนวคิดประชาสังคม และแนวคิดหญิง-ชาย ซึ่งมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. การทำให้ประชาชนพึ่งพารัฐ โดยรัฐบาลทำหน้าที่อุปถัมภ์ ก่อให้เกิดการพึ่งตนเองไม่ได้ของประชาชน

2. การทำงานภายใต้ระเบียบกลไกทางราชการ ยึดหน่วยเหนือมากกว่าปัญหาความเดือดร้อน เป็นการไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง

3. บทบาทของผู้หญิงในกองทุน จะมีถึงใดสามารถพิสูจน์สมมติฐานว่า ผู้หญิงจะช่วยฟื้นฟูความคึกคักขึ้นมาได้

4. ความเชื่อมโยงนโยบายของรัฐบาลยังไม่มีประสิทธิภาพ ทั้งในเรื่องการพักหนี้เกษตรกร หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ โครงการประกันสุขภาพถ้วนหน้า เป็นต้น

ภาวิณีย์ เจริญยิ่ง (2545) ได้สรุปถึงปัญหาของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่พบในจังหวัดพิษณุโลก ไว้ดังนี้

1. ระยะเวลาการคืนเงินกู้ 1 ปีอาจจะไม่เพียงพอสำหรับผู้ที่ยืมไปลงทุนที่ต้องใช้เวลาคืนทุนเกิน 1 ปี โดยเฉพาะทางภาคเกษตรกรรม

2. เงินกองทุน 1 ล้านบาท อาจจะทำให้เงินกองทุนอื่น ๆ ได้รับผลกระทบ

3. กรรมการกองทุนต้องมีการจับสลากออกทุก 1 ปี อาจจะทำให้ขาดประสิทธิภาพที่ต่อเนื่อง

4. รูปแบบของการทำบัญชีค่อนข้างยาก และมีความต่างจากบัญชีที่ทำอยู่มาก

ภาวิณี เจริญยิ่ง ยังได้สรุปไว้ตอนท้ายว่า การกำหนดแนวทางของกองทุนขัดแย้งกับการปฏิบัติจริง เพราะนโยบายหลักคือให้ชาวบ้านคิดเอง ทำเอง แต่มีหลายอย่างที่รัฐบาลกำหนดให้ชาวบ้านทำ จึงน่าจะมีการพิจารณาถึงประเด็นนี้ใหม่

นางลักษณ์ เจริญยิ่ง (ม.ป.ป.) คณะทำงานกองทุนชุมชนจังหวัดศรีสะเกษ กล่าวถึงจุดเด่นจุดด้อยของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองว่า จุดเด่นของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง คือชาวบ้านสามารถตรวจสอบความพร้อมของตนเองได้ว่าตนมีความพร้อมที่จะได้รับจัดสรรเงินหรือไม่ ซึ่งจะเป็นการประเมินตนเองและตรวจสอบกันเองของชุมชน ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมและรับผิดชอบยิ่งขึ้น และชุมชนจะเห็นความสำคัญของการศึกษามากยิ่งขึ้น เพราะผู้ที่มีความรู้ความสามารถมักจะได้รับการคัดเลือกให้เป็นกรรมการกองทุน

ส่วนจุดด้อยของโครงการนี้ คือ การกำหนดระยะเวลากู้ยืมไม่เกิน 1 ปีควรจะมีหลากหลายไปลักษณะของอาชีพ และวัตถุประสงค์ของการกู้เงิน ทั้งนี้ควรอยู่ในดุลพินิจของคณะกรรมการแต่ละกองทุน ในเรื่องวงเงินที่ให้กู้ไม่เกินคนละ 20,000 บาท ไม่เปิดโอกาสให้ชุมชนทำโครงการขนาดใหญ่เพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน

สำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ (มปช.) ได้กล่าวถึงแนวคิดของ ศ.นพ.ประเวศ วะสี ในบทความเรื่อง “กองทุน ไม่ใช่เงิน” ว่า เมื่อพูดถึงกองทุนมักจะหมายถึงทุนทางการเงิน แต่จากประสบการณ์ของชาวบ้าน กองทุนหมู่บ้านไม่ใช่ทุนทางการเงินอย่างเดียว ต้องประกอบด้วย ทุนที่เป็นคนแต่ละคน คือทุนทางสังคมที่ทำให้แต่ละคนรวมเป็นกลุ่มหรือสังคม ทุนทางวัฒนธรรม คือวิถีชีวิตร่วมกันของกลุ่มคนที่สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อม ทุนทางศีลธรรม คือความถูกต้องแห่งการอยู่ร่วมกัน เช่น ความเสียสละ ความสุจริต ทุนทางทรัพยากร เช่น ดิน น้ำ ป่า อากาศ ที่มีการอนุรักษ์และใช้อย่างยั่งยืน ทุนทางปัญญา คือการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ และนำเอาความรู้มาสังเคราะห์เป็นปัญญาและการจัดการ และทุนที่เป็นเงิน ที่ช่วยกันออมไว้เพื่อให้กระบวนการออมและการจัดการ รวมทั้งตัวเงินเป็นเครื่องกระตุ้นและส่งเสริมสร้างทุนที่ไม่ใช่เงิน

หนังสือพิมพ์ประชาชาติธุรกิจฉบับวันที่ 17-19 มิถุนายน 2545 ได้นำเสนอข้อมูลจากธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) ถึงข้อเสนอแนะที่มีต่อกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองว่า วิธีการที่จะทำให้กองทุนหมู่บ้านดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีดังนี้

1. การเบิกจ่ายเงินในอนาคต ควรปรับปรุงให้เหมาะสมกับฤดูกาลการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ เพื่อให้กลุ่มผู้กู้เพื่อการผลิตที่มีอยู่เดิมสามารถใช้กองทุนได้ประโยชน์เต็มที่ คือในช่วงที่มีความจำเป็นต้องใช้เงินสูงที่สุด มิใช่เป็นการกู้เพื่อการรักษาสถิรภาพเท่านั้น
2. ระเบียบการชำระคืนของกองทุนหมู่บ้านควรปรับให้มีความยืดหยุ่น และแตกต่างกันไปตามแต่ที่ผู้ชำระคืนสะดวก เพื่อให้กองทุนหมู่บ้านมีเงินทุนหมุนเวียนได้ตลอดปี
3. การกระจายเงินทุนตามความหนาแน่นของประชากร อาจเกิดความไม่ยุติธรรม เงินทุนสำหรับกองทุนควรได้รับการพิจารณาปรับเปลี่ยนให้เหมาะสม อาจจะมีการตั้งกฎตายตัว หรือพิจารณาภายใต้เงื่อนไขผลการประกอบการ ขนาดของหมู่บ้าน และอุปสงค์ต่อเงินทุนหมุนเวียนของหมู่บ้านนั้น ๆ
4. การดำเนินนโยบายนี้ไม่ได้สำเร็จเพียงแต่ได้มีการปล่อยเงินเข้าสู่ชนบทได้ครบตามเป้าหมายเท่านั้น แต่ยังควรมีวัตถุประสงค์ที่มุ่งเน้นผลทางสังคมอื่น ๆ ซึ่งเป็นผลในระยะยาว และควรมีการติดตามผลการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ

เอกสารต่าง ๆ ที่กล่าวมาในข้างต้น ทั้งในส่วนของระเบียบข้อบังคับ และเอกสารที่เกี่ยวข้อง ที่มีผู้ให้ข้อเสนอแนะต่อการดำเนินการของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ล้วนเป็นสิ่งสำคัญในการกำหนดกรอบในการประเมินโครงการกองทุนชุมชนเสาสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องรูปแบบการประเมินแบบซีพีโมเดล (CIPP Model) ที่เป็นตัวกำหนดตัวแปร และตัวชี้วัดในการประเมิน ซึ่งข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการศึกษาเอกสารต่าง ๆ ถือเป็นข้อมูลที่สำคัญยิ่งในการที่จะทำให้กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองพัฒนาไปได้ด้วยดี อีกทั้งข้อมูลที่ได้ยังสามารถใช้เป็นเกณฑ์ในการประเมินความสำเร็จของแต่ละกองทุนได้อีกด้วย

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการประเมินโครงการ

วิธีการดำเนินการประเมินโครงการกองทุนชุมชนเสาสูง ได้กล่าวมาแล้วส่วนหนึ่งในบทที่ 1 ในบทนี้จึงกล่าวถึงวิธีการต่าง ๆ โดยละเอียด ซึ่งแบ่งเนื้อหาออกเป็น 6 ส่วน คือ

1. รูปแบบการประเมินโครงการ
2. กลุ่มตัวอย่าง
3. ตัวแปรและตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน
4. เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน
5. การเก็บรวบรวมข้อมูล
6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในแต่ละส่วนมีรายละเอียด ดังนี้

รูปแบบการประเมินโครงการ

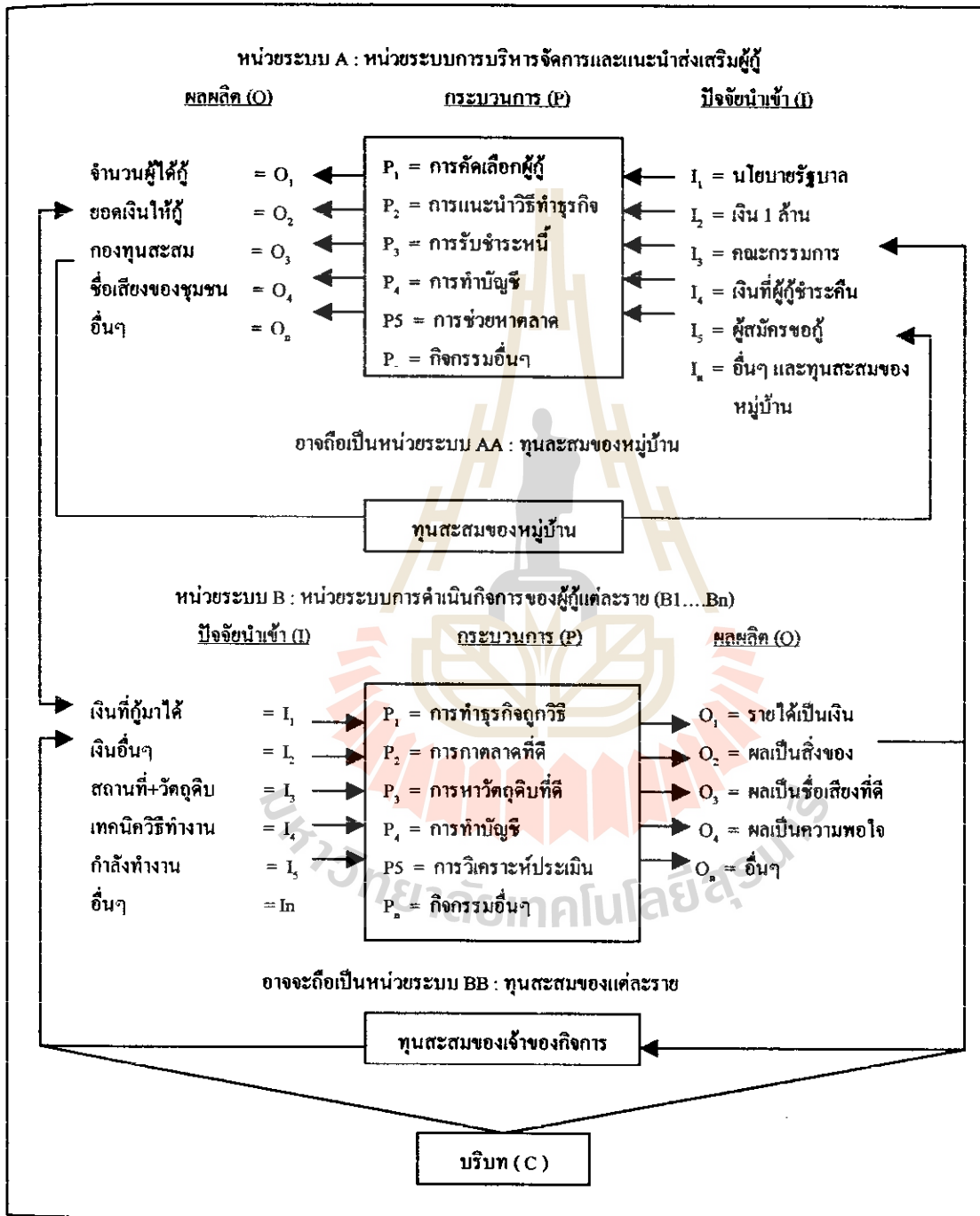
การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เป็นการวิจัยในเชิงระบบ (System Research) (สำนักงานสถาบันราชภัฏ, สำนักมาตรฐานการศึกษา, 2545) โดยค่านึงว่าสิ่งที่ประเมินนั้นมีความเป็นหน่วยระบบโดยตัวเองตามแนวคิดทฤษฎีระบบ (System Theory) (สำนักงานสถาบันราชภัฏ, สำนักมาตรฐานการศึกษา, 2545) และได้ใช้แนวคิดของทฤษฎีระบบนี้เป็นตัวกำหนดกรอบในการประเมินโครงการ

แบบจำลองซิพฟ์ (CIPP Model) เป็นแนวคิดทฤษฎีระบบที่แบ่งประเด็นในการประเมินออกเป็น 4 ประเภท (สำนักงานสถาบันราชภัฏ, สำนักมาตรฐานการศึกษา, 2545) คือ

1. การประเมินสถานะแวดล้อมหรือบริบท (Context)
2. การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input)
3. การประเมินกระบวนการ (Process)
4. การประเมินผลผลิต (Product)

สำนักมาตรฐานการศึกษา สำนักงานสถาบันราชภัฏได้กำหนดระบบดำเนินการบริหารจัดการของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองตามแบบจำลองซิพฟ์ ซึ่งแสดงการเชื่อมโยง และ

ประสานกันของหน่วยระบบ ที่เรียกว่า หน่วยระบบ A กับหน่วยระบบของการดำเนินกิจการของผู้กู้แต่ละราย ที่เรียกว่า หน่วยระบบ B ดังแผนภาพที่ 4

แผนภาพที่ 4 ระบบการทำงานของโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

กลุ่มตัวอย่าง

พื้นที่เป้าหมายในการประเมินโครงการนี้ คือ ชุมชนเสาสูง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา กลุ่มตัวอย่างในการประเมิน คือ ผู้ที่ตั้งครัวเรือนอยู่ในชุมชนเสาสูง โดยต้องมีการอยู่อาศัยที่ถาวร หรือเป็นผู้ที่เช่าบ้านอยู่ภายในชุมชนตั้งแต่ 2 ปีขึ้นไปก่อนที่จะมีการจัดตั้งกองทุนชุมชนเสาสูง ผู้ให้ข้อมูล คือ หัวหน้าครัวเรือน หรือตัวแทนที่มีอายุตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไป โดยไม่มีการจำกัดเพศ สถานภาพทางสังคม สถานภาพทางเศรษฐกิจ การศึกษา ฯลฯ

การประเมินโครงการครั้งนี้ได้กำหนดขนาดของกลุ่มครัวเรือนตัวอย่างร้อยละ 20 (คณิต ไข่มุกด์, บันทึกการสอนในชั่วโมงเรียน, 2545) จากจำนวนครัวเรือนที่มีอยู่ทั้งสิ้น 238 ครัวเรือน ได้จำนวนครัวเรือนตัวอย่างทั้งสิ้น 48 ครัวเรือน การคัดเลือกกลุ่มครัวเรือนตัวอย่างนั้นใช้วิธีการสุ่มแบบบังเอิญพบ (Accidental Sampling) (สุวิมล ศิริกานันท์, 2542) คือ ไม่มีการเจาะจงผู้ให้ข้อมูล ถ้าพบบุคคลใดก็สามารถทำการสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลได้

ส่วนการคัดเลือกกลุ่มผู้กู้เงินใช้วิธีการเดียวกัน คือ คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 20 จากกลุ่มผู้กู้เงินทั้งหมด 71 คน ได้กลุ่มตัวอย่างของผู้กู้ทั้งสิ้น 14 คน

ตัวแปรและตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน

การประเมินโครงการนี้ ได้กำหนดรูปแบบการประเมินแบบซิฟฟ์โมเดล (CIPP Model) เป็นกรอบในการดำเนินการ เพื่อค้นหาตัวแปร และตัวชี้วัดที่จะนำมาใช้ในการประเมิน โดยตัวชี้วัดที่ได้มีทั้งลักษณะเชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณ มีรายละเอียด ดังนี้

การประเมินโดยใช้รูปแบบการประเมินแบบซิฟฟ์โมเดล (CIPP Model) มีรายละเอียดตามแบบแผนภูมิระบบการทำงานของโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (ดูจากแผนภาพที่ 4 หน้า 26) ซึ่งประกอบด้วยหน่วยระบบ 2 หน่วยระบบ คือ

หน่วยระบบ A เป็นหน่วยระบบการบริหารจัดการ และแนะนำส่งเสริมผู้กู้ แบ่งการประเมินออกเป็น 4 ด้าน มีตัวแปรและตัวชี้วัด ดังนี้

(1.) ตัวชี้วัดบริบท (Context Indicator)

ตัวแปร	ตัวชี้วัด
1. สภาพปัจจุบัน	1. จำนวนประชากร 2. น้ำประปา 3. ไฟฟ้า 4. ถนน 5. การศึกษา
2. เศรษฐกิจในชุมชน	1. การประกอบอาชีพของคนในชุมชน 2. รายได้ของประชาชนต่อครอบครัวต่อปี
3. กลุ่มองค์กรในชุมชน	1. กลุ่มออมทรัพย์เสาสงสามพัน

(2.) ตัวชี้วัดปัจจัยนำเข้า (Input indicator)

ตัวแปร	ตัวชี้วัด
1. การมีกองทุนชุมชน	1. นโยบายของรัฐบาล 2. เงิน 1 ล้านบาทที่ได้รับจัดสรร
2. การบริหารจัดการกองทุน ก่อนได้รับการจัดสรรเงิน	1. คณะกรรมการกองทุน 2. ระเบียบกองทุน 3. จำนวนสมาชิกกองทุน 4. บัญชีเงินฝากธนาคาร

(3.) ตัวชี้วัดกระบวนการ (Process Indicator)

ตัวแปร	ตัวชี้วัด
1. การบริหารจัดการกองทุน หลังได้รับการจัดสรรเงิน	1. การขอกู้ 2. การคัดเลือกผู้กู้ 3. การรับชำระหนี้ 4. การทำบัญชี

(4.) ตัวชี้วัดผลผลิต (Output Indicator)

ตัวแปร	ตัวชี้วัด
1. ผลผลิตที่เกิดจากกระบวนการบริหารจัดการ	1. ผลโดยตรง (Immediate Result) 1.1 จำนวนผู้กู้ 1.2 ยอดเงินให้กู้ 2. ผลกระทบ โดยตรง (Direct Impact) 2.1 จำนวนผู้ที่กู้ได้ 2.2 จำนวนเงินค่าหุ้น/ทุนตั้งจะ 2.3 การขยายกิจการของผู้กู้ 3. ผลกระทบ โดยอ้อม (Indirect Impact) 3.1 กองทุนมีศักยภาพและความเข้มแข็ง 3.2 ชุมชนมีเครือข่ายการเรียนรู้

หน่วยระบบ B เป็นหน่วยระบบการดำเนินการของผู้กู้แต่ละราย แบ่งการประเมินออกเป็น 4 ด้าน มีตัวแปรและตัวชี้วัด ดังนี้

(1.) ตัวชี้วัดบริบท (Context Indicator)

ตัวแปร	ตัวชี้วัด
1. บริบทเฉพาะตัวของผู้กู้	1. ประสบการณ์ในการดำเนินการ 2. หนี้สินธนาคารของผู้กู้ 3. หนี้รายทุนนอกระบบของผู้กู้ 4. อาชีพหลักของผู้กู้ 5. รายได้ของครอบครัว

(2.) ตัวชี้วัดปัจจัยนำเข้า (Input indicator)

ตัวแปร	ตัวชี้วัด
1. การเตรียมความพร้อมของผู้กู้	1. เงินที่กู้มาได้ 2. เงินอื่น ๆ 3. สถานที่และวัตถุดิบ

(3.) ตัวชี้วัดกระบวนการ (Process Indicator)

ตัวแปร	ตัวชี้วัด
1. การดำเนินการของผู้กู้	1. การหาตลาด 2. การหาวัตถุดิบ 3. การทำบัญชี

(4.) ตัวชี้วัดผลผลิต (Output Indicator)

ตัวแปร	ตัวชี้วัด
1. ผลผลิตที่เกิดจากการดำเนินงานของผู้กู้	1. ผลโดยตรง 1.1 รายได้เป็นเงิน 2. ผลกระทบโดยตรง 2.1 ผู้กู้ได้ขยายกิจการ 3. ผลกระทบทางอ้อม 3.1 ผู้กู้มีการพึ่งตนเอง

เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการ

เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการนี้ ได้มีการกำหนดให้ใช้แบบรายงาน (แบบ บร.) 1-12 มาใช้ในการเก็บข้อมูล ซึ่งแบบรายงานทั้งหมดทางสำนักมาตรฐานการศึกษา สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏสร้างขึ้นและกำหนดให้ใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลต่าง ๆ ในโครงการประเมินนี้โดยเฉพาะ ซึ่งแบบ บร. แต่ละชุดมีรายละเอียด ดังนี้

บร.1 เป็นแบบเก็บข้อมูลโดยทั่วไปของชุมชน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยมีข้อมูลในเรื่องประวัติความเป็นมา การสาธารณูปโภค ประชากร การประกอบอาชีพ การศึกษา เศรษฐกิจ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณี และวัฒนธรรม

บร.2 เป็นแบบเก็บข้อมูลโดยใช้ตัวชี้วัด เพื่อวัดความเข้มแข็งของชุมชน โดยมีตัวชี้วัดในด้านความสามัคคี ความซื่อสัตย์ การยกย่องคนทำความดี การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การหาความรู้เพิ่มเติม การมีอาชีพที่มั่นคง ความอบอุ่นของครอบครัว การรวมตัวของประชาชน การรับฟังความคิดเห็น การช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส ผู้นำที่มีคุณธรรม และการร่วมกันแก้ปัญหาของชุมชน

บร.3 เป็นแบบรายงานความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติของคนในชุมชนที่มีต่อกองทุนชุมชน โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์

บร.4 เป็นแบบรายงานการปฏิบัติงานรายเดือน โดยข้อมูลจะเน้นที่จำนวนเงินทั้งเงินออมหรือเงินทุน และเงิน 1 ล้านบาทที่มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางใด รวมทั้งระบุวัตถุประสงค์ของการขอู้เพื่อการจำแนกประเภท

บร.5 เป็นแบบรายงานผลการจัดเวทีบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยการเชิญคณะกรรมการและผู้ที่เกี่ยวข้องมาอภิปรายถึงวิธีการบริหารจัดการกองทุนทั้งในระดับหมู่บ้านและระดับตำบล

บร.6 เป็นแบบรายงานผลการจัดเวทีกลุ่มผู้กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยการเชิญผู้กู้ในกลุ่มอาชีพเดียวกันมาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกัน ซึ่งจัดทั้งในระดับหมู่บ้านและระดับตำบล

บร.7 เป็นแบบสรุปตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งจะสรุปมาจากแบบ บร.2

บร.8 เป็นการเขียนโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เพื่อสนับสนุนธุรกิจของชุมชน โดยบันทึกกองทุนเป็นผู้นำเสนอ

บร.9 เป็นแบบบันทึกการสัมภาษณ์ เพื่อเก็บข้อมูลทั่ว ๆ ไป

บร.10 เป็นการสรุปบทเรียนของชุมชนถึงเรื่องความสำเร็จที่เกิดขึ้นจากโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น โดยเชิญสมาชิกกองทุนมาร่วมกันอภิปราย ทั้งในระดับหมู่บ้านและระดับตำบล

บร.11 เป็นแบบศึกษาผู้รู้เป็นรายกรณี ในเรื่องของข้อมูลส่วนตัวทั่วไป และที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพตามที่ระบุไว้ในการกู้เงิน

บร.12 เป็นการร่วมกันวิเคราะห์จัดทำแผนแม่บทชุมชน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษาและวัฒนธรรม สาธารณสุข ทรัพยากรธรรมชาติ และโครงสร้างพื้นฐาน

(รายละเอียดตัวอย่างแบบรายงานอยู่ในภาคผนวก ข)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งตามประเภทของข้อมูลเป็น 2 ประเภท คือ

1. การเก็บข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data Source) มีวิธีการ ดังนี้

1.1 การสัมภาษณ์ เป็นการพูดคุยโดยมีการตั้งจุดมุ่งหมายและคำถามไว้ก่อน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจฯ, สำนักมาตรฐานการศึกษา, 2545) เพื่อเก็บข้อมูลตามแบบ บร. 1,2,3,4,7,8,9 และ 11 กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ คณะกรรมการชุมชนเสาสูง (กช.) คณะกรรมการกองทุนชุมชนเสาสูง คณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เสาสูงสัมพันธ์ กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน (อสม.) เทศบาลนครนครราชสีมา กลุ่มครัวเรือนตัวอย่าง และกลุ่มตัวอย่างของผู้ที่กู้เงิน

1.2 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (สำนักสภาสถาบันราชภัฏ, สำนักมาตรฐานการศึกษา, 2545) เป็นการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชนเสาสูง และกองทุนชุมชนเสาสูง เช่น การเข้าร่วมประชุม การเข้าร่วมงานประเพณีต่าง ๆ การเก็บข้อมูลทำโดยการจดบันทึก แล้วนำข้อมูลมาจัดระบบ และวิเคราะห์

1.3 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, สำนักมาตรฐานการศึกษา, 2545) เป็นการสังเกตโดยที่ผู้ถูกสังเกตจะไม่รู้ตัว ใช้เมื่อมีการสัมภาษณ์ หรือสนทนาในเรื่องทั่ว ๆ ไป แล้วนำข้อมูลในส่วนที่เกี่ยวข้องที่ได้มาจัดระบบ และวิเคราะห์

1.4 การจัดเวทีประชาคม โดยมีการจัดเวทีต่าง ๆ ดังนี้

1.4.1 เวทีการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยการเชิญคณะกรรมการกองทุน และผู้ที่เกี่ยวข้องมาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกันในเรื่องของการบริหารจัดการ ซึ่งจัดตามหัวข้อในแบบ บร.5 โดยมีการบันทึกเสียง จดบันทึก และถ่ายภาพ

1.4.2 เวทีกลุ่มผู้กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยการเชิญสมาชิกกองทุนที่กู้เงินไปประกอบอาชีพเดียวกัน มาพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกัน ซึ่งจัดตามหัวข้อในแบบ บร.6 โดยมีการบันทึกเสียง จดบันทึก และถ่ายภาพ

1.4.3 เวทีสรุปบทเรียนชุมชน โดยการเชิญคณะกรรมการกองทุน สมาชิกกองทุนประชาชนทั่วไป และบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง มาพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ทักษะ และข้อเสนอแนะที่มีต่อกองทุนชุมชนเสาสูง ซึ่งจัดตามหัวข้อในแบบ บร.10 โดยมีการบันทึกเสียง จดบันทึก และถ่ายภาพ

1.4.4 เวทีวิเคราะห์จัดทำแผนแม่บทชุมชน โดยใช้กระบวนการ AIC มีการเชิญสมาชิกในชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องมาร่วมปรึกษาหารือกัน เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาชุมชน ซึ่งจัดตามหัวข้อในแบบ บร.12 โดยมีการบันทึกเสียง จดบันทึก และถ่ายภาพ

2. การเก็บข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data Source) มีวิธีการ ดังนี้

ข้อมูลทุติยภูมิเป็นข้อมูลที่ได้มาจากการศึกษา และวิเคราะห์เอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการของชุมชน และกองทุนชุมชน ซึ่งมีการรวบรวมไว้แล้ว โดยสามารถรับข้อมูลและสัมภาษณ์ได้จากประธานคณะกรรมการชุมชน ประธานคณะกรรมการกองทุน และหน่วยงานราชการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น เทศบาลนครนครราชสีมา สำนักงานพัฒนาการอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา เอกสารที่ได้ทำการศึกษา ได้แก่

- ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานของชุมชน (จปฐ.)
- รายงานการประชาคมการเลือกตั้งคณะกรรมการกองทุนชุมชนเสาสูง
- แบบคำขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของกองทุนชุมชนเสาสูง (กทบ. 2)

- ระเบียบกองทุนชุมชนเสาสูง
- รายงานการประชุมประจำเดือนของคณะกรรมการกองทุนชุมชนเสาสูง
- แบบคำขอกู้เงินของสมาชิกกองทุนชุมชนเสาสูง
- สมุดบัญชีเงินฝากกองทุนชุมชนเสาสูง และสมุดบัญชีเงินฝากค่าหุ้นของสมาชิก

กองทุนชุมชนเสาสูง

- เอกสารบัญชี รายรับ รายจ่าย ของกองทุนชุมชนเสาสูง

การเก็บรวบรวมข้อมูลตามแบบรายงาน 1 - 12 มีระยะเวลาในการดำเนินการตามตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ระยะเวลาในการเก็บข้อมูลตามแบบรายงาน 1 - 12

เดือนปี แบบรายงาน	ธ.ค' 44	ม.ค' 45	ก.พ.' 45	มี.ค' 45	เม.ย' 45	พ.ค' 45	มิ.ย.' 45	ก.ค' 45	ต.ค' 45	ก.ย' 45
บร. 1	↔									
บร. 2	↔						↔	↔		
บร. 3	↔						↔	↔		
บร. 4	↔									↔
บร. 5				↔				↔		
บร. 6				↔				↔		
บร. 7	↔									
บร. 8								↔		
บร. 10								↔		
บร. 11				↔				↔		
บร. 12				↔						

วิเคราะห์ข้อมูล

ในการประเมินโครงการกองทุนชุมชนเสาสูง มีขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. รวบรวมข้อมูลที่ได้จากเครื่องมือที่กำหนดไว้ มาจัดระบบตามแผนภาพระบบการทำงานของโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (แผนภาพที่ 4 หน้า 26) โดยใช้รูปแบบการประเมินแบบซีพีพีโมเดล (CIPP Model)

2. นำข้อมูลที่จัดระบบเรียบร้อยแล้วมาจำแนกลักษณะของข้อมูล ได้ดังนี้

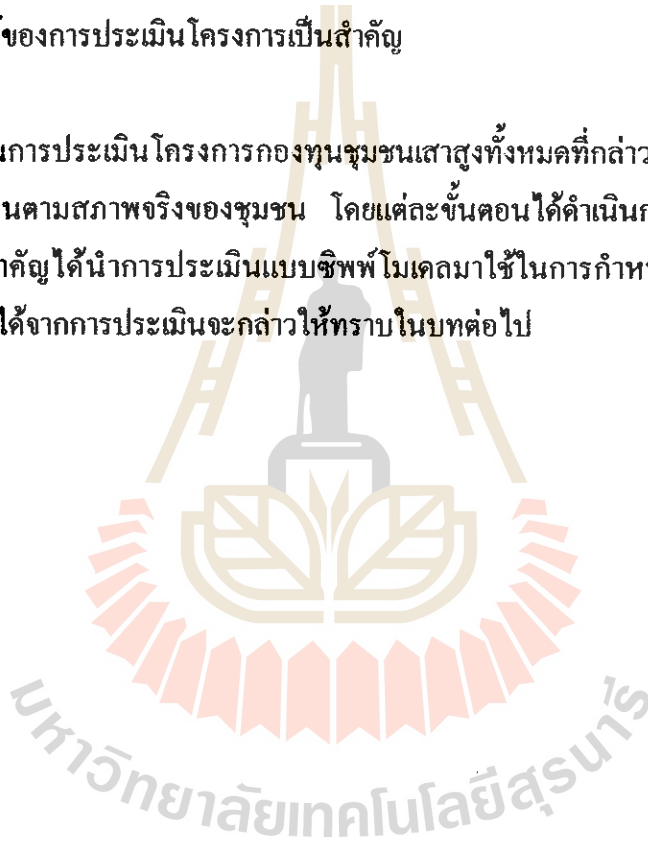
2.1 การวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงคุณภาพ เป็นข้อมูลที่ได้มาจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ การจัดเวทีประชาคมต่าง ๆ การสำรวจ และการวิเคราะห์จากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนและกองทุนชุมชน เมื่อได้ข้อมูลแล้วนำมาวิเคราะห์และสรุปผล

โดยวิธีการเขียนบรรยาย ในลักษณะที่เป็นความจริง พร้อมทั้งมีการเขียนแสดงความคิดเห็น และข้อเสนอแนะที่มีต่อเรื่องนั้น ๆ ลงไปด้วย

2.2 การวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงปริมาณ เป็นข้อมูลที่ได้มาจากการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องโดยตรง แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และสรุปผล โดยการหาค่าทางสถิติอย่างง่าย คือ ค่าร้อยละ โดยไม่มีการแสดงความคิดเห็น หรือข้อเสนอแนะลงไปบนข้อมูลที่ได้มา

3. เมื่อวิเคราะห์ลักษณะของข้อมูลที่ได้มาเรียบร้อยแล้ว นำข้อมูลต่าง ๆ มาตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล โดยตรวจสอบจากข้อมูลที่เกี่ยวข้องได้ และเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ต้องยึดวัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการเป็นสำคัญ

วิธีการดำเนินการประเมินโครงการกองทุนชุมชนเสาสูงทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้น เป็นวิธีการดำเนินการประเมินตามสภาพจริงของชุมชน โดยแต่ละขั้นตอนได้ดำเนินการตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ และที่สำคัญได้นำการประเมินแบบชีพชีพโมเดลมาใช้ในการกำหนดแนวทางในการประเมิน ซึ่งผลสรุปที่ได้จากการประเมินจะกล่าวให้ทราบในบทต่อไป

บทที่ 4

ผลการติดตามการประเมินโครงการ

ในบทที่ 4 กล่าวถึงผลการติดตามการประเมินโครงการกองทุนชุมชนเมืองเสาดสูง สำหรับการประเมินผลนั้นใช้หลักการประเมินตามสภาพจริง (Authentic Evaluation) (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจ, สำนักมาตรฐานการศึกษา, 2545) ที่เกิดขึ้นจริงในชุมชนเป็นสำคัญ โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 5 ส่วน คือ

1. ผลการประเมินบริบทชุมชน
 2. ผลการประเมินโครงการ โดยภาพรวม
 3. ผลการประเมินผลเทคนิควิธีทำธุรกิจของผู้
 4. ผลอื่นๆ ที่เกิดขึ้นจากโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ
 5. สรุปการบรรลุวัตถุประสงค์ของการทำสารนิพนธ์
- เนื้อหาในแต่ละส่วนมีรายละเอียด ดังนี้

ผลการประเมินบริบทชุมชน

ผลการประเมินบริบทแบ่งเป็น 2 ระดับ คือ

1. บริบทระดับประเทศ

บริบทระดับประเทศประกอบด้วย ปัญหาความยากจนของประเทศ การพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม และค่านิยมของคนไทยต่อสินค้าต่างประเทศ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ปัญหาความยากจนของประเทศ

วรวิทย์ อวิรุทธ์วรกุล ที่ปรีดี วัชรานุกร และวิณา เตชะพนาดร กล่าวถึงปัญหาความยากจนในบทความเรื่อง “ความยากจน : ปัญหาที่สำคัญยิ่งของการพัฒนา” ไว้ในวารสารเศรษฐกิจและสังคม (Nesdb, www, 2002) สรุปได้ว่า การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทยที่ผ่านมา ส่งผลให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ระหว่างกลุ่มคนรายได้ต่ำสุดกับกลุ่มคนรายได้สูงสุดของประเทศดีขึ้นตามลำดับ การใช้จ่ายของประชาชนในครัวเรือนจึงมีเพิ่มขึ้น ทำให้จำนวนคนจนลดลงเหลือเพียง 6.8 ล้านคนในปี 2539

จากบทความข้างต้น ผู้เขียนระบุว่าหลังจากประเทศไทยประสบปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจในปี 2540 ทำให้จำนวนคนจนเพิ่มขึ้นเป็น 8.9 ล้านคนในปี 2543 โดยกลุ่มคนจนมากเพิ่มขึ้น 1.8 ล้านคน และกลุ่มคนเกือบจนเพิ่มขึ้นอีก 0.2 ล้านคน ซึ่งคนกลุ่มนี้พร้อมที่จะเปลี่ยนสถานภาพมาเป็นกลุ่มคนจนตลอดเวลา ส่งผลให้แนวโน้มด้านความเหลื่อมล้ำระหว่างกลุ่มคนจนกับกลุ่มคนรวยเพิ่มมากขึ้น ทำให้ประชาชนลดการใช้จ่ายในครัวเรือนลง เนื่องจากไม่มั่นใจต่อสถานการณ์เศรษฐกิจของประเทศ

ทางรัฐบาลโดยการนำของ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร มีนโยบายในการแก้ไขปัญหาคะยากจน โดยการกำหนดยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาคะยากจนแบบยั่งยืน เพื่อมุ่งแก้ไขปัญหาคะยากจนที่ขัดสนทางเศรษฐกิจหรือรายได้ในการยังชีพ ในเชิงโครงสร้าง เช่น ด้านที่ดิน สาธารณสุข การศึกษา เป็นต้น

ในการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ดังกล่าว ต้องเผชิญกับปัญหาการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ กระบวนการแปลงยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติของภาครัฐ ซึ่งต้องเกี่ยวข้องกับผู้คนจำนวนมากและกลไกการปฏิบัติที่มีความซับซ้อน ทั้งต้องมีการปรับความคิดและทัศนคติของผู้ที่เกี่ยวข้องให้มาปฏิบัติตามยุทธศาสตร์ใหม่ (Nesdb, www, 2002)

ในส่วนของการทรวมมหาดไทยได้นำยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาคะยากจนของรัฐบาลมาปฏิบัติจึงได้กำหนดนโยบายเร่งรัดจัดปัญหาคะยากจนของประชาชน (Dola, www, 2002) โดยการนำแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นกรอบในการดำเนินงาน โดยให้สอดคล้องกับศักยภาพของแต่ละพื้นที่ พร้อมทั้งสนับสนุนการดำเนินการด้านการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของรัฐบาลดังนี้

1. เผยแพร่โครงการ เพื่อเตรียมความพร้อมของประชาชน
2. สนับสนุนการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารเงินกองทุน
3. สนับสนุนด้านการพัฒนาความรู้และทักษะให้คณะกรรมการ
4. สนับสนุนและกำกับดูแลการบริหารเงินกองทุน
5. จัดให้มีระบบการประเมินผลการดำเนินงาน

ทั้งนี้ยังได้มีนโยบายในการสนับสนุนการดำเนินการตามโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ของรัฐบาล ดังนี้

1. นำหลักการของโครงการไปเผยแพร่
2. สนับสนุนการพัฒนาคุณภาพมาตรฐาน การบรรจุภัณฑ์ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ของชุมชน
3. สนับสนุนด้านการจัดการตลาดเพื่อจำหน่ายผลิตภัณฑ์

4. เร่งรัดการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นแก่การประกอบอาชีพ การพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs)

ศูนย์ศึกษาธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (Utcc, www, 2002) กล่าวถึงการพัฒนา
อุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมในระยะสั้นด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ด้านการตลาด ต้องกระตุ้นความต้องการภายในประเทศเป็นหลัก โดยเฉพาะใน
ส่วนของการใช้จ่ายในภาครัฐบาล เนื่องจากผู้ประกอบการส่วนใหญ่อาศัยความต้องการภายใน
ประเทศเป็นหลัก และศักยภาพที่จะเปลี่ยนไปสู่การส่งออกน้อย และมีการให้ความช่วยเหลือทาง
การเงินผ่านองค์กรของรัฐ เพื่อจูงใจที่ปรึกษาการตลาดในการขายและหาตลาดใหม่ ๆ ทั้งในประเทศ
และต่างประเทศ เช่น ตลาดอินโดจีน แอฟริกา และอเมริกาใต้

2. ด้านเงินทุนหมุนเวียนการเพิ่มสภาพคล่องแก่อุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาด
ย่อมผ่านสถาบันการเงินของรัฐและเอกชน โดยวิธีการ

2.1 ลดสภาพความเสี่ยงแก่สินเชื่อที่มีที่ดินค้ำประกันลง

2.2 อุดหนุนการให้กู้แก่อุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมโดยลดอัตรา
ดอกเบี้ยกู้ยืม

2.3 รัฐบาลค้ำประกันเงินกู้บางส่วน ที่ให้แก่อุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม

2.4 เพิ่มวงเงินแก่บรรษัทสินเชื่ออุตสาหกรรมขนาดย่อม ในการค้ำประกันสินเชื่อ
ให้กับอุตสาหกรรมขนาดกลางและย่อมมีการบริหารและการจัดการที่ดี

2.5 ภาครัฐจัดตั้งกองทุนหมุนเวียนเพื่อฟื้นฟูอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาด
ย่อม เป็นกรณีพิเศษ

ค่านิยมของคนไทยต่อสินค้าจากต่างประเทศ

เว็บไซต์นี้แผ่นดิน (Neepandin, www, 2002) ได้กล่าวถึงสถิติเกี่ยวกับการใช้จ่ายของ
คนไทยก่อนภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจ (พ.ศ. 2537-2539) สรุปได้ดังนี้

1. ด้านค่านิยมของนักศึกษาไทย นักศึกษาไทยใช้จ่ายค่าแต่งตัวชุดละ 60,000 บาท ใ
นาฬิกาออยเลอร์ ใช้กระเป๋าหิ้วสวิตตอง ชาแนล กุชชี ขับรถยนต์นำเข้า พกโทรศัพท์มือถือ
เพจเจอร์ และเดินทางออกนอกประเทศเมื่อมีเวลาว่าง

2. ด้านการศึกษา นักเรียนไทยเดินทางไปเรียนต่างประเทศ ในปี พ.ศ. 2538 สูงถึง
6,392 คน โดยไปเรียนต่อที่ประเทศสหรัฐอเมริกาถึง 2,329 คนค่าใช้จ่ายต่อคนต่อปีประมาณ 24,270
ดอลลาร์ หรือ 618,885 บาท

3. ด้านพาหนะ ปี พ.ศ. 2537 ประธานบริษัทเมอร์ซิเดส เบนซ์เดินทางมาเยี่ยมประเทศ
ไทย ในฐานะผู้นำเข้านรถเบนซ์มากเป็นอันดับ 1 ของโลก และมียอดขายรถยนต์มากที่สุดในเอเชีย

คะวันออกเฉียงใต้ รวม 50,000 คัน โดย 90 % เป็นรถยนต์ญี่ปุ่น และไทยเป็นตลาดรถปิกอัพที่ใหญ่เป็นอันดับ 2 ของโลก ปี พ.ศ. 2538 ประธานบริษัทโรตสลอยซ์ เดินทางมาประเทศไทยด้วยเหตุผลเดียวกับประธานบริษัทเมอร์ซิเดส เบนซ์ และในเดือนพฤษภาคมมีการนำเข้ารถต่างประเทศ 4,301 คัน รัฐเก็บภาษ้นำเข้าได้ 2,000 ล้านบาท

4. ด้านเครื่องสำอางค์ ในปีหนึ่ง ๆ คนไทยใช้เงินซื้อเครื่องสำอางค์ 70,000-80,000 ล้านบาท โดยส่วนใหญ่นำเข้าจากต่างประเทศ เช่น เครื่องแต่งหน้า น้ำหอม ครีมทาผิว น้ำยาขัดผม

5. ด้านค่าใช้จ่ายเพื่อซื้อสินค้า คนไทยจ่ายเงินปีละเกือบ 1,000 ล้านดอลลาร์ เพื่อซื้อผลิตภัณฑ์ หอยสัวิคทอง จากร้านค้าแห่งเดียวในกรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส

6. ด้านการท่องเที่ยว คนไทยเดินทางออกไปเที่ยวต่างประเทศปีละกว่า 1 ล้านคน ซื้อสินค้าเป็นเงินประมาณ 180,000 ล้านบาท เฉพาะร้านหอยสัวิคทอง มีการใช้บัตรเครดิตจากประเทศไทยถึง 2,800 ล้านบาท และทั่วโลกมีคนไทยใช้บัตรเครดิตประมาณ 1,000 ล้านดอลลาร์ต่อปี

7. ด้านสัตว์เลี้ยง ปี พ.ศ. 2539 คนไทยเริ่มนำเข้าสุนัขจากต่างประเทศ ซึ่งเป็นสุนัขพันธุ์ดามัสกัซกันเพื่อการพนัน เช่น พิต บูลราคาตัวละ 100,000 บาท และรีดไวเลอร์ตัวละ 60,000 บาท

8. ด้านการบริโภค มูลค่าตลาดของหุบลามปรุงสำเร็จสูงถึง 1,300 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2534 ไทยนำเข้าหุบลามตากแห้งปริมาณ 19,514 กิโลกรัม มูลค่า 6.27 ล้านบาท ในช่วง 5 ปีต่อมาเพิ่มเป็น 136,651 กิโลกรัม มูลค่า 48.91 ล้านบาท

2. บริบทระดับท้องถิ่น

บริบทระดับท้องถิ่นของชุมชนเสาสูง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ในด้านต่าง ๆ มี ดังนี้

ประวัติความเป็นมาของชุมชน

ลักษณะพื้นที่เดิมของชุมชนเสาสูงเป็นป่า การคมนาคมยังไม่สะดวก ทำให้พื้นที่ห่างจากตัวเมืองมากเป็นเหตุให้มีประชากรมาจับจองพื้นที่ทำกินน้อย ต่อมาเมื่อเขตพื้นที่ทหารค่ายสุรนารีมีการขยายเขตพื้นที่ ทำให้มีการสร้างถนนผ่านชุมชนเพื่อเข้าไปในค่าย จึงเริ่มมีผู้คนอพยพมาจับจองพื้นที่มากขึ้นมากขึ้นโดยเฉพาะข้าราชการ และมีประชาชนกลุ่มอาชีพอื่นตามมา ทำให้เริ่มมีผู้มาจับจองพื้นที่สร้างบ้านเรือนมากขึ้น ผืนป่าและแหล่งน้ำจึงเริ่มลดลง จนกลายเป็นชุมชนขนาดเล็กย่อยๆ

การขยายตัวของชุมชน และการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรเริ่มมีมากขึ้นพร้อมกับการเจริญเติบโตขึ้นของชุมชนหนองไผ่ล้อม และชุมชนอื่น ๆ ในบริเวณใกล้เคียง จนเริ่มมีลักษณะของชุมชนมากขึ้น และมีการตั้งชื่อชุมชนว่า “ ชุมชนเสาสูง ”

สาเหตุที่ใช้ชื่อชุมชนว่า “เสาสง” เป็นเพราะภายในที่ตั้งของชุมชนมีเสาส่งสัญญาณทางอากาศ ที่ตั้งอยู่ในสถานีช่วยเดินอากาศการบินพลเรือน ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของชุมชน เสาส่งสัญญาณนี้มีความสูงพอให้เห็นได้ชัดเจนในระยะไกล คนในชุมชนและบุคคลทั่วไปเรียกเสาส่งสัญญาณทางอากาศว่า “เสาสง ” จึงนำเอาจุดเด่นนี้มาใช้เป็นชื่อของชุมชน

ปัจจุบันชุมชนเสาสงอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของเขตเทศบาลนครนครราชสีมา
สภาพของชุมชนในปัจจุบัน

สภาพท้องถิ่นของชุมชนเสาสงประกอบไปด้วยประวัติของชุมชน และสภาพทั่วไปของชุมชน ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

ที่ตั้งของชุมชนเสาสง

ชุมชนเสาสง ตั้งอยู่ที่ ต.ในเมือง อ. เมือง จ. นครราชสีมา

อาณาเขตติดต่อ

- ทิศเหนือ ติดต่อกับ ถนนเดชอุดม (ทางไปค่ายสุรนารี)
- ทิศใต้ ติดต่อกับ ชุมชนหนองไผ่ล้อม
- ทิศตะวันตก ติดต่อกับ บ้านพักทหารหนองไผ่ล้อม
- ทิศตะวันออก ติดต่อกับ โรงพยาบาลค่ายสุรนารี

(รายละเอียดภาพแผนที่ชุมชนอยู่ในภาคผนวก ฉ)

ประชากร

ชุมชนเสาสงมีครัวเรือน 258 ครอบครั้ว มีบ้าน 238 หลังคาเรือน มีจำนวนประชากรทั้งหมด 1,041 คน สามารถแบ่งตามลักษณะต่าง ๆ ได้ตามตารางที่ 2 ดังนี้
ตารางที่ 2 จำนวนประชากรจำแนกตามลักษณะของประชากร

ลักษณะของประชากร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. เพศ		
- ชาย	483	46
- หญิง	558	54
2. อายุ		
1 วัน - 3 ปีบริบูรณ์	38	4
3ปี 1 วัน - 6 ปีบริบูรณ์	44	5
6ปี 1 วัน - 12 ปีบริบูรณ์	72	7
12ปี 1 วัน - 14 ปีบริบูรณ์	32	3

ตารางที่ 2 จำนวนประชากรจำแนกตามลักษณะของประชากร (ต่อ)

ลักษณะของประชากร	จำนวน(คน)	ร้อยละ
14 ปี 1 วัน - 18 ปีบริบูรณ์	58	6
18 ปี 1 วัน - 50 ปีบริบูรณ์	604	58
50 ปี 1 วัน - 60 ปีบริบูรณ์	90	8
60 ปี 1 วัน ขึ้นไป	103	9

นอกจากนี้ยังมีประชากรจำนวนร้อยละ 5 เป็นประชากรต่างถิ่นที่เข้ามาเช่าบ้านอยู่ โดยที่ไม่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน โดยมาอาศัยเพื่อศึกษา และประกอบอาชีพอื่น ๆ

สภาพทั่วไปของชุมชน

ลักษณะบ้านเรือน : ลักษณะบ้านเรือนแบ่งเป็น บ้านที่สร้างด้วยปูนทั้งหลัง มีรั้วกัน แบ่งเขตชัดเจน ส่วนใหญ่เป็นบ้านของผู้มีฐานะดี เป็นข้าราชการ หรือข้าราชการบำนาญ บ้านที่สร้างเป็นครึ่งไม้ครึ่งปูน บ้านที่สร้างด้วยไม้ทั้งหลัง และบ้านที่เป็นห้องแถวสร้างด้วยปูน (Townhouse) และสร้างด้วยไม้ทั้งหลัง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นบ้านเช่า และเป็นอาคารพาณิชย์

ห้องน้ำ ห้องส้วม : ห้องน้ำ ห้องส้วมมีครบทุกหลังคาเรือน โดยรวมเป็นแบบส้วมซึม แบบลาดน้ำ เมื่อมีปัญหาส้วมเต็มก็ใช้บริการของเทศบาล หรือของเอกชน

รั้วบ้าน : บ้านที่มีรั้วโดยมากเป็นบ้านเดี่ยว ที่มีพื้นที่เหลือจากการสร้างบ้าน ซึ่งสร้างด้วยปูนที่หนาแน่น รอบรั้วปลูกไม้ดอกไม้ประดับ

การกำจัดขยะมูลฝอย : การกำจัดขยะมูลฝอยนั้นทุกหลังคาเรือนจะมีที่รองรับขยะไว้หน้าบ้าน และมีรถกำจัดขยะของทางเทศบาลมารับไปกำจัดต่อไปถูกต้องให้ถูกวิธี แต่ขยะไม่มีการแยกประเภทของขยะ

พืชที่ปลูกไว้ในบริเวณบ้าน : พืชที่ปลูกไว้ในบริเวณบ้านส่วนมากจะเป็นไม้ดอกไม้ประดับ เช่น ดอกเข็ม หรือพืชสมุนไพร เช่น ตะไคร้ ว่านหางจระเข้ โดยปลูกในกระถาง ส่วนต้นไม้ยืนต้นขนาดใหญ่มีน้อยเพราะ มีพื้นที่ในการปลูกที่จำกัด

ถนน : ถนนที่ใช้ในการสัญจรสร้างด้วยคอนกรีตเสริมเหล็กที่ทนทานแข็งแรง แต่บางสายยังไม่ได้มาตรฐาน เพราะมีขนาดแคบเกินไป รถขับสวนทางกันได้ยาก ส่วนระบบการระบายน้ำ ถนนบางสายจะมีน้ำท่วมขังในฤดูฝน เพราะเป็นพื้นที่ต่ำ

ไฟฟ้าและน้ำประปา : ไฟฟ้าและน้ำประปามีใช้ครบทุกครัวเรือน ระบบโทรศัพท์มีใช้ทั้งโทรศัพท์บ้าน และโทรศัพท์เคลื่อนที่ (โทรศัพท์มือถือ) ปัจจุบันมีใช้มากขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มวัยรุ่นและวัยทำงาน ส่วนโทรศัพท์สาธารณะในชุมชนมีประมาณ 3 เครื่อง เมื่อเทียบกับจำนวน

ประชากรยังขาดแคลนมาก ซึ่งทางคณะกรรมการชุมชนได้ติดต่อประสานกับทางเทศบาลนครนครราชสีมาเพื่อขอติดตั้งเพิ่ม

ระบบสังคมและวัฒนธรรม

ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน : ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเป็นลักษณะเพื่อนบ้าน คือ คนที่มีบ้านใกล้เคียงกันจะรู้จักและคุ้นเคยกัน สามารถพึ่งพาอาศัยกันได้ คนในชุมชนส่วนใหญ่จะรู้จักกันโดยทั่วถึง สามารถร่วมงานกัน และช่วยเหลือชุมชนได้เมื่อมีกิจกรรมต่างๆ มีเพียงบางครอบครัวที่ปลีกตัวออกจากชุมชน ไม่ยุ่งเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน

ลักษณะครอบครัว : ลักษณะครอบครัวเป็นครอบครัวขนาดใหญ่ มีหลายครอบครัวอยู่ในบ้านหลังเดียวกัน และมีแบบครอบครัวเดี่ยว ซึ่งส่วนมากจะเป็นคนในกลุ่มบ้านเช่าที่อพยพมาจากถิ่นอื่น

อาชีพ : อาชีพที่เด่นชัดมากในชุมชนมี 3 กลุ่ม คือ ข้าราชการบำนาญ ข้าราชการ และค้าขาย นอกจากนี้ยังมีอาชีพอื่นๆ อีก ได้แก่ ช่างต่างๆ เช่น ช่างตัดผม ช่างตัดเย็บเสื้อผ้า รับจ้าง เช่น พนักงานบริษัท พนักงานทำความสะอาด เป็นต้น และมีกลุ่มแม่บ้านที่ประดิษฐ์ดอกไม้จากผ้าใยบัว

การเมืองการปกครอง : การเมืองการปกครองในชุมชนมีคณะกรรมการชุมชน (กช.) คอยดูแล และมีประธานคณะกรรมการชุมชนเป็นผู้มีอำนาจสูงสุด คล้ายกับตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน แต่ไม่มีเงินเดือนประจำและอำนาจในการดำเนินการต่าง ๆ เหมือนกับผู้ใหญ่บ้าน โดยชุมชนจะอยู่ภายใต้การดูแลของเทศบาลนครนครราชสีมา ซึ่งจะมียงบประมาณให้ชุมชนในการจัดการเลือกตั้งคณะกรรมการชุมชน แต่ศูนย์รวมทางการเมืองยังอยู่ที่เทศบาลเป็นหลัก ในเรื่องของการสนับสนุนชุมชนจากพรรคการเมืองนั้น ประชากรแบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย โดยสนับสนุนพรรคการเมืองต่างกัน แต่ก็ไม่มีปัญหาในการร่วมมือในการพัฒนาชุมชน ปัจจุบันชุมชนเตาสูงได้รับเกียรติจากเทศบาลนครนครราชสีมาให้เป็นสถานที่เยี่ยมชมของหน่วยงานต่าง ๆ ในเรื่องของการปกครอง และกิจกรรมภายในชุมชน

ขนบธรรมเนียมประเพณี : ขนบธรรมเนียมประเพณีจัดงานตามประเพณีประจำปี โดยทางเทศบาลจัดขึ้นและขอความร่วมมือมายังชุมชนให้จัดคนร่วมประเพณีต่างๆ ส่วนการทำบุญนั้นจะไปทำบุญที่วัดในชุมชนใกล้เคียง เช่น วัดหนองไผ่ล้อมของชุมชนหนองไผ่ล้อม วัดป่าสาละวันของชุมชนหนองแก้ง เป็นต้น

การศึกษา : เนื่องจากในชุมชนไม่มีโรงเรียน ต้องส่งบุตรหลานไปศึกษาที่ชุมชนใกล้เคียงและในตัวจังหวัด ทั้งระดับอนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา ซึ่งในระดับอุดมศึกษามีทั้งศึกษาในจังหวัด และไปศึกษาในต่างจังหวัด เช่น กรุงเทพมหานคร ขอนแก่น

เป็นต้น เด็กก่อนวัยเรียนส่วนใหญ่พ่อกับแม่จะเป็นผู้ดูแลเอง หรือให้ญาติผู้ใหญ่ดูแล หรือจ้างพี่เลี้ยงดูแล ประชากรส่วนใหญ่อ่านออกเขียนได้ใน ส่วนเยาวชนทุกคนสามารถอ่านออกเขียนได้

การสาธารณสุข : ประชากรส่วนใหญ่มีสุขภาพอนามัยสมบูรณ์แข็งแรง เพราะได้รับความรู้เกี่ยวกับการรักษาสุขภาพอนามัยของตนเอง มีการจัดอบรมสาธารณสุขมูลฐาน (อสม.) เป็นประจำโดยเจ้าหน้าที่จากกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลนครนครราชสีมา เพื่อมาทำหน้าที่ดูแลสาธารณสุขพื้นฐานในชุมชน มีการจัดตั้งศูนย์สาธารณสุขมูลฐาน เพื่อเป็นสถานที่ปฐมพยาบาลเบื้องต้นที่บ้านประธานชุมชน ถ้าหากผู้ป่วยมีอาการหนักจะส่งตัวไปรักษาที่โรงพยาบาลใกล้ชุมชน คือ โรงพยาบาลค่ายสุรนารี และ โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา

การวางแผนครอบครัว : การวางแผนครอบครัวมีหลายวิธี เช่น กินยาคุมกำเนิด การทำหมัน ฝังยางอนามัย ซึ่งได้รับการอบรมจากเจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาลค่ายสุรนารี การฉีดวัคซีนคุ้มกันโรคจะมีเจ้าหน้าที่จากโรงพยาบาลมาให้บริการในชุมชน การฝากครรภ์และการคลอดบุตรจะทำที่โรงพยาบาล เพื่อความปลอดภัยของแม่และเด็ก

ผลการประเมินโครงการโดยภาพรวม

ผลการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองโดยภาพรวม มีดังนี้

ผลการประเมินหน่วยระบบ A

หน่วยระบบ A คือ หน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้ สามารถสรุปผลการประเมินได้ ดังนี้

1. ผลการประเมินปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ A พบว่า

นโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ : จากการสัมภาษณ์และเปิดเวทีประชาคมพบว่า สมาชิกกองทุนชุมชนเสาดสูงส่วนใหญ่มีความเข้าใจในนโยบายที่รัฐบาลจัดสรรเงินมาให้ชุมชน โดยให้ชุมชนเป็นผู้บริหารจัดการเงินกองทุนเอง เพื่อเป็นการพัฒนาศักยภาพของชุมชนให้มีความเข้มแข็ง และยั่งยืนทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม อันจะส่งผลให้สังคม และประเทศมีความเข้มแข็ง และยั่งยืนในทุก ๆ ด้าน

เงิน 1 ล้านบาทที่ได้รับการจัดสรร : จากการศึกษาเอกสารของกองทุนชุมชนเสาดสูงพบว่า เงิน 1 ล้านบาทได้รับการจัดสรรมาเมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2545 มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนภายในชุมชน สำหรับใช้เป็นการสร้างงาน สร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน ทำให้เกิดการพึ่งพาตนเองได้ เพราะมีการบริหารจัดการที่เกิดจากคนในชุมชน ส่งผลให้เกิดความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจและสังคม และชุมชนเกิดความเข้มแข็ง เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

คณะกรรมการกองทุน : จากการศึกษาเอกสารของกองทุนชุมชนเสาสสูง พบว่า คณะกรรมการกองทุนชุมชนเสาสสูงมีจำนวน 14 คน แบ่งเป็นชาย 6 คน หญิง 8 คน ประกอบอาชีพ ฟ้าราชการประจำ ฟ้าราชการบ้านนาญ ค้าขาย รับจ้าง และแม่บ้าน การศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมัธยมศึกษา คณะกรรมการส่วนใหญ่จะเป็นคณะกรรมการชุมชน และคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เสาสสูงสัมพันธ์ จึงมีประสบการณ์ในการบริหารงานมาก่อน ซึ่งเป็นจุดเด่นของคณะกรรมการชุดนี้ ส่วนจุดด้อย คือ คณะกรรมการไม่มีเวลามาบริหารจัดการกองทุน เพราะมีภารกิจมาก ทำให้การบริหารงานไม่ต่อเนื่อง และคณะกรรมการส่วนใหญ่ไม่ทราบหน้าที่รับผิดชอบของตนเอง จึงไม่ค่อยมาปฏิบัติหน้าที่

ระเบียบกองทุนชุมชนเสาสสูง : จากการศึกษาสัมภาษณ์คณะกรรมการกองทุนฯ พบว่า ระเบียบกองทุนฯ เป็นระเบียบที่คณะกรรมการกองทุนฯ และสมาชิกร่วมกันร่างขึ้นเมื่อมีการเปิดประชาคมวันที่ 11 พฤศจิกายน 2544 โดยใช้ระเบียบของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ และระเบียบของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งอื่นเป็นต้นแบบในการร่างระเบียบ ซึ่งเป็นที่ยอมรับของสมาชิกทุกคน จุดด้อยของระเบียบกองทุนชุมชนเสาสสูง คือ อัตราดอกเบี้ยที่น้อยเพียงร้อยละ 6 ต่อปี ทำให้เกิดปัญหากองทุนชุมชนจะเติบโตช้า

จำนวนสมาชิกกองทุน : จากการศึกษาทะเบียนสมาชิกของกองทุนฯ พบว่า กองทุนฯ ปัจจุบันมีจำนวน 195 คน (สำรวจเมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2545) โดยสมาชิกต้องมีภูมิลำเนาอยู่ในชุมชนเสาสสูงไม่น้อยกว่า 2 ปีก่อนวันก่อตั้งกองทุนฯ และต้องมีเงินฝากตั้งจะกับกลุ่มออมทรัพย์เสาสสูงสัมพันธ์ สมาชิกของกองทุนฯ ร้อยละ 70 เป็นเพศหญิง และร้อยละ 60 ประกอบอาชีพค้าขาย

บัญชีออมทรัพย์ของกองทุน : จากการศึกษาเอกสารของกองทุนฯ พบว่า กองทุนฯ ได้เปิดบัญชีออมทรัพย์ของกองทุนฯ ที่ธนาคารออมสิน สาขาสุรนารี 2 บัญชี คือ บัญชีธนาคารกองทุนชุมชนเสาสสูง (เงินล้าน) เลขที่บัญชี 06-4311-20-060198-3 และบัญชีธนาคารเงินสะสมของกองทุน (ค่าหุ้น) เลขที่บัญชี 06-4311-20-060197-3 โดยผู้ที่มีสิทธิ์เบิกถอน คือ คณะกรรมการ 3 ใน 5 คนที่ได้รับการอนุมัติจากที่ประชุมของคณะกรรมการ

2. ผลการประเมินกระบวนการของหน่วยระบบ A พบว่า

กระบวนการขอกู้ของผู้กู้ : จากการศึกษาสัมภาษณ์และศึกษาเอกสารของกองทุน พบว่า กระบวนการของการกู้เงินกองทุนฯ ผู้กู้ต้องเขียนโครงการขอกู้เงิน โดยระบุถึงวัตถุประสงค์ที่ขอกู้ วิธีการดำเนินการตามวัตถุประสงค์ จำนวนเงินที่ต้องการกู้ หลักทรัพย์หรือผู้ค้ำประกัน และประมาณการรายรับ รายจ่ายในแต่ละเดือนให้ชัดเจน แล้วยื่นคำขอกู้ต่อคณะกรรมการ เพื่อให้คณะกรรมการพิจารณาถึงความเหมาะสมต่อไป วิธีการขอกู้แบบนี้ทำให้คณะกรรมการสามารถ

ทราบถึงรายละเอียดที่สำคัญบางประการของผู้กู้ได้ แต่รายละเอียดที่ผู้กู้บอกมานั้นอาจจะไม่ตรงตามความเป็นจริง คณะกรรมการต้องหาวิธีตรวจสอบข้อมูลอีกครั้ง

กระบวนการคัดเลือกผู้กู้ : จากการสัมภาษณ์และศึกษาเอกสารของกองทุน พบว่า คณะกรรมการจะประชุมเพื่อพิจารณาคัดเลือกผู้กู้ทุกวันที่ 16 ของเดือน โดยจะพิจารณาปัจจัยต่าง ๆ ของผู้กู้ 5 ประการ คือ ประวัติและอุปนิสัย หลักประกัน ความสามารถในการชำระหนี้ เงินทุนของผู้กู้ และเหตุการณ์ที่ไม่อาจควบคุมได้ การคัดเลือกผู้กู้ที่ผ่านมาของคณะกรรมการกองทุนฯ จะคำนึงถึงความสามารถในการชำระหนี้ของผู้กู้เป็นสำคัญ หากผู้กู้มีอาชีพที่มั่นคง และประวัติทางการเงินไม่เสียหาย ก็จะได้รับพิจารณาให้กู้เต็มจำนวนที่ขอกู้

กระบวนการรับชำระหนี้ : จากการสัมภาษณ์และการสังเกต พบว่า คณะกรรมการกองทุนฯ เปิดรับการชำระหนี้ทุกวันที่ 1-15 ของเดือน โดยจะมีกรรมการและเหรัญญิกมารับที่ทำการชุมชนเสาสูง และมีการรับฝากชำระหนี้เป็นรายวัน จากนั้นคณะกรรมการจะรวบรวมเงินที่ได้จากการชำระหนี้ในแต่ละวันไปฝากเข้าบัญชีกองทุนฯ ที่เปิดไว้ที่ธนาคารออมสินในเช้าของวันใหม่ ซึ่งเป็นการอำนวยความสะดวกให้กับสมาชิกที่ไม่มีเวลา หรือไม่สะดวกในการไปติดต่อกับธนาคารด้วยตนเอง แต่การแต่งตั้งผู้ที่จะมาเก็บเงินควรพิจารณาผู้ที่ไว้วางใจได้ และไม่มีประวัติเสียหายทางการเงินมาก่อนเข้ามาดูแล

กระบวนการทำบัญชี : จากการสัมภาษณ์และการสังเกต พบว่า รูปแบบการทำบัญชีของกองทุนชุมชนเสาสูง ใช้แบบของกรมบัญชีกลาง ซึ่งได้รับการอบรมการทำบัญชีที่วิทยาลัยอาชีวศึกษานครราชสีมา ผู้ที่รับผิดชอบการทำบัญชี คือ เหรัญญิกกองทุนฯ การทำบัญชีของกองทุนชุมชนเสาสูงยังล่าช้าอยู่มาก ไม่เป็นปัจจุบัน เพราะมีการเปลี่ยนตัวเหรัญญิกคนใหม่มาปฏิบัติหน้าที่แทน และรูปแบบในการทำบัญชีค่อนข้างสับสนจึงทำให้การทำบัญชีล่าช้า

3. ผลการประเมินผลผลิตของหน่วยระบบ A พบว่า

3.1 ผลโดยตรงที่เกิดจากกระบวนการบริหารจัดการกองทุน มีดังนี้

จำนวนผู้กู้ : จากการสัมภาษณ์และการสังเกต พบว่า มีจำนวนผู้ยื่นคำร้องขอู้ 84 ราย คณะกรรมการใช้วิธีการจัดลำดับก่อนหลัง ผู้ที่ยื่นโครงการขอู้ก่อนย่อมได้รับการพิจารณา ก่อน หากจำนวนเงินไม่เพียงพอก็ต้องรอการพิจารณาในครั้งต่อไป

จำนวนเงินให้กู้ : จากการสัมภาษณ์และศึกษาเอกสาร พบว่า ในรอบแรกเพียงพอ กับจำนวนผู้ขอู้ แต่ในรอบต่อมาต้องใช้วิธีการพิจารณาก่อนหลังหรือลดจำนวนยอดเงินของแต่ละรายลงหากผู้ขอู้มีความจำเป็นเร่งด่วน เพื่อให้เพียงพอกับจำนวนผู้ขอู้ บางครั้งมีการช่วยเหลือกันระหว่างกรรมการกับผู้กู้ให้ได้ยอดเงินตามที่ต้องการ ซึ่งกรรมการบางคนก็ไม่กล้าปฏิเสธ เพราะกลัวเกิดความบาดหมางต่อกัน ซึ่งอาจทำให้เกิดข้อครหาต่อคณะกรรมการ ปัจจุบันกองทุนฯ อนุมัติ

เงินกู้ไปแล้ว 3 งวด รวมเป็นเงิน 1,325,000 บาท โดยการนำเงินที่มีการชำระคืนมาหมุนเวียนให้สมาชิกรายอื่นกู้ต่อไป

3.2 ผลกระทบโดยตรงที่เกิดจากกระบวนการบริหารจัดการกองทุน มีดังนี้

จำนวนผู้ที่กู้ได้ : จากการสัมภาษณ์และการสังเกต พบว่า จำนวนผู้ที่กู้ได้ขึ้นอยู่กับ การพิจารณาของคณะกรรมการเป็นหลักว่า สมควรจะให้สมาชิกผู้ใดกู้ และให้กู้เป็นจำนวนเท่าไร ปัจจุบันผู้ที่ยื่นขอกู้ไว้ที่กองทุนฯ จำนวน 84 รายได้รับการพิจารณาให้กู้ได้ทุกราย ในจำนวนเงินที่แตกต่างกันตามความเหมาะสม

จำนวนเงินสะสมของกองทุน : จากการสัมภาษณ์และศึกษาเอกสาร พบว่า การรับฝากเงินกองทุนตั้งจะเป็นหน้าที่รับผิดชอบของกลุ่มออมทรัพย์เสาสงสามพันท์ โดยจะมีการรับฝากเงินตั้งจะทุกเดือนตามความสมัครใจของสมาชิก ปัจจุบันมีเงินหมุนเวียนในกลุ่มประมาณเดือนละ 80,000- 100,000 บาท ส่วนทางกองทุนชุมชนเสาสงมีหน้าที่เก็บรักษาเงินค่าหุ้นของสมาชิกที่เก็บคนละ 100 บาทเมื่อสมัครเข้าเป็นสมาชิก ปัจจุบันมีจำนวนเงินค่าหุ้นของสมาชิกจำนวน 19,500 บาท จากสมาชิกจำนวน 195 คน และมีดอกเบี้ยที่เกิดจากการปล่อยเงินกู้ประมาณเดือนละ 5,000 บาท

การขยายกิจการของผู้กู้ : จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้กู้ พบว่า เมื่อได้รับเงินจากคณะกรรมการกองทุนฯ แล้วผู้กู้ร้อยละ 80 นำเงินส่วนหนึ่งไปขยายกิจการเดิมของตนให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น เช่น ซื้ออุปกรณ์เพิ่ม ตกแต่งร้านใหม่ ขยายขนาดของร้าน เป็นต้น ส่งผลให้รายได้ของผู้กู้เพิ่มจำนวนมากขึ้น

3.3 ผลกระทบโดยอ้อมที่เกิดจากกระบวนการบริหารจัดการกองทุน มีดังนี้

กองทุนเกิดความเข้มแข็งและมีศักยภาพในการบริหารจัดการ : จากการสัมภาษณ์และการสังเกต พบว่า หลังจากมีการปล่อยให้ผู้กู้เงินของคณะกรรมการแล้ว ส่งผลให้มียอดเงินเพิ่มขึ้น เพราะมีการชำระดอกเบี้ยให้กับทางกองทุนชุมชนเพื่อนำมาหมุนเวียนให้สมาชิกรายอื่นต่อไป และทำให้มีจำนวนสมาชิกกองทุนชุมชนเพิ่มมากขึ้นร้อยละ 30 คณะกรรมการกองทุนชุมชนจึงมีโอกาสดพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันมากขึ้น

เกิดการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน : จากการสัมภาษณ์และการสังเกต พบว่า การปล่อยเงินกู้ของคณะกรรมการทำให้เกิดการรวมตัวกันของผู้ประกอบอาชีพเดียวกัน โดยมีการจัดประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และแสดงความคิดเห็นร่วมกัน นอกจากนี้ยังเกิดการรวมตัวกันของกลุ่มแม่บ้านเพื่อทำดอกไม้ประดิษฐ์จากผ้าใยบัว ซึ่งถือเป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชน โดยมีการจำหน่ายให้แก่ผู้สนใจทั้งภายใน และภายนอกชุมชน

ผลการประเมินหน่วยระบบ B

หน่วยระบบ B คือ หน่วยระบบการดำเนินงานกิจการของผู้กู้แต่ละราย สามารถสรุปผลการประเมินได้ ดังนี้

1. ผลการประเมินบริบทเฉพาะตัวของหน่วยระบบ B พบว่า

ประสบการณ์ในการดำเนินงานกิจการของผู้กู้ : จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้กู้ พบว่า ผู้กู้ทุกรายมีประสบการณ์ในการดำเนินงานกิจการมาก่อน มีการประกอบกิจการมาก่อนที่จะมีกองทุนฯ เกิดขึ้น ทำให้ทราบปัญหา จุดเด่น จุดด้อยของอาชีพตนดี

หนี้สินธนาคารของผู้กู้ : จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้กู้ พบว่า ผู้กู้ทุกรายกู้ยืมเงินจากธนาคารออมสิน ในโครงการธนาคารประชาชน ซึ่งมีระยะเวลาการชำระหนี้พร้อมกับกองทุนฯ อาจจะก่อให้เกิดปัญหาในการชำระหนี้กับทางกองทุนฯ

หนี้สินนายทุนนอกระบบของผู้กู้ : จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้กู้พบว่าผู้กู้ร้อยละ 20 กู้เงินจากนายทุนนอกระบบที่คิดอัตราดอกเบี้ยสูงกว่าความเป็นจริง และมีการตามทวงหนี้ทุกวัน เมื่อมากู้เงินจากกองทุนก็นำไปใช้หนี้สินนายทุนนอกระบบแทน เมื่อถึงเวลาชำระหนี้กองทุนฯ ไม่มีจ่าย ก็ไปถือนายทุนนอกระบบมาใช้หนี้กองทุนฯ วนเป็นลูกโซ่เช่นนี้ไปเรื่อย ทางคณะกรรมการจึงต้องหาทางแก้ปัญหา ซึ่งเป็นไปได้ยากเพราะเป็นปัญหาส่วนตัวของผู้กู้

อาชีพหลักของผู้กู้ : จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้กู้ พบว่า ผู้กู้ทุกรายประกอบอาชีพหลักตามที่ได้ขอกู้ไว้ เช่น ค้าขาย บริการ และกู้ไปเพื่อพัฒนาอาชีพเดิมให้ดีขึ้น ส่วนผู้ที่มีอาชีพหลักอย่างอื่น เช่น ข้าราชการ พนักงานบริษัท ไม่มากู้เงิน โดยให้เหตุผลว่าไม่อยากสร้างภาระหนี้สินให้กับตนและครอบครัว

รายได้ของครอบครัว : จากการศึกษาใบคำร้องขอกู้ของกลุ่มตัวอย่างผู้กู้ พบว่า ผู้กู้มีรายได้ต่อครอบครัวตั้งแต่ 5,000-30,000 บาท ซึ่งเป็นรายได้ที่มาจากการประกอบอาชีพหลัก ไม่มีรายได้จากอาชีพเสริม จึงต้องกู้เงินไปเพื่อประกอบอาชีพ พัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น

2. ผลการประเมินปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ B พบว่า

จำนวนเงินที่ได้จากการกู้กองทุน : จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้กู้พบว่าจำนวนเงินที่ผู้กู้ได้จากกองทุนฯ ได้เต็มจำนวนที่ขอกู้ร้อยละ 90 ซึ่งจะอยู่ในวงเงิน 15,000-20,000 บาท ส่วนมีผู้ที่ได้ไม่เต็มจำนวนที่ขอกู้ คณะกรรมการให้เหตุผลว่าเป็นเพราะผู้กู้บางคนทางคณะกรรมการคิดว่าไม่มีความสามารถที่จะชำระหนี้ได้หากกู้ได้เต็มจำนวน หรือบางครั้งจำนวนเงินไม่เพียงพอกับจำนวนของผู้กู้จึงต้องมีการเฉลี่ยเงินให้ทั่วถึงกัน และจากการสัมภาษณ์ยังพบว่าผู้กู้ร้อยละ 40 ไม่ได้นำเงินไปใช้ตามวัตถุประสงค์ที่ขอกู้

เงินอื่น ๆ ที่ผู้กู้สามารถหามาได้ : จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้กู้พบว่าผู้กู้ทุกรายมีการกู้เงินจากกลุ่มออมทรัพย์เสาสงสามพันห้า รณาคาร เพื่อนำมาใช้ในการประกอบอาชีพ เพราะเงินกู้จากกองทุนฯ ไม่เพียงพอต่อการดำเนินงานต่าง ๆ ซึ่งถ้าหากผู้กู้กู้เงินจากหลายแหล่ง อาจทำให้เกิดปัญหาในการชำระหนี้ได้

สถานที่และวัตถุดิบ : จากการสังเกตและสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้กู้ พบว่า สถานที่ประกอบการของผู้กู้ทุกรายอยู่ในชุมชน หรือบริเวณใกล้เคียงชุมชน และมีหลักแหล่งมั่นคง ส่วนวัตถุดิบที่ใช้ในการประกอบอาชีพอยู่ในบริเวณใกล้กับชุมชน เช่น ตลาดแม่กิมเฮง ตลาดสุรนคร ห้างเทศโก้-โลดัส ห้างบิ๊กซี เป็นต้น ทำให้สะดวกในการหาวัตถุดิบมาจำหน่าย หรือนำมาประกอบการทำ ส่งผลให้ราคาสินค้า หรือบริการมีความเหมาะสม ไม่เกินความสามารถของลูกค้าหรือผู้รับบริการ

3. ผลการประเมินกระบวนการของหน่วยระบบ B พบว่า

การหาตลาดของผู้กู้ : จากการสังเกตกลุ่มตัวอย่างผู้กู้ พบว่า ตลาดของผู้กู้ของกองทุนฯ มีเพียงแคภายในชุมชน และบุคคลภายนอกจำนวนไม่มากนัก ไม่มีการขยายตลาดเพื่อจำหน่ายสินค้า ทำให้มีสินค้าที่เหมือนกันใน ชุมชนเพิ่มมากขึ้น

การหาวัตถุดิบ : จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้กู้ พบว่า ผู้กู้หาวัตถุดิบจากแหล่งซื้อขายที่ใกล้กับชุมชน เช่น ตลาดสุรนคร ตลาดแม่กิมเฮง และห้างสรรพสินค้าในจังหวัด เช่น ห้างเทศโก้-โลดัส ห้างบิ๊กซี โดยจะซื้อครั้งละมาก ๆ และถ้าซื้อวัตถุดิบจากตลาดก็มีร้านค้าประจำ เพราะมีความมั่นใจมากกว่าการเปลี่ยนร้านไปเรื่อย ๆ และจะได้รับส่วนลดในการซื้อแต่ละครั้งด้วย

การทำบัญชี : จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้กู้ พบว่า ผู้กู้ทุกรายไม่มีการทำบัญชีเพื่อจกรายรับ รายจ่าย และผลกำไรในแต่ละวัน ไม่มีการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรที่แน่นอน

4. ผลการประเมินผลผลิตของหน่วยระบบ B พบว่า

ผลโดยตรงที่เกิดจากการดำเนินการของผู้กู้ : จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้กู้ พบว่า ผู้กู้ทุกรายมีกำไรจากการขายผลผลิต หรือบริการสามารถนำกำไรที่ได้มาหมุนเวียนใช้ในการดำเนินกิจการในวันต่อ ๆ ไป ทั้งยังเก็บไว้ใช้เมื่อเกิดเหตุฉุกเฉินต่าง ๆ เช่น เจ็บป่วย หรือขาดทุนจากการขายสินค้าหรือบริการ และเก็บไว้ชำระคืนกองทุนฯ ตามกำหนด

ผลกระทบโดยตรงที่เกิดจากการดำเนินการของผู้กู้ : จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้กู้ พบว่า ผู้กุนำเงินที่ได้จากการกู้ยืม ไปดำเนินการขยายกิจการ เช่น นำไปซื้ออุปกรณ์เพิ่มเติม ขยายขนาดของร้านค้า เป็นต้น

ผลกระทบโดยอ้อมที่เกิดจากการดำเนินการของผู้กู้ : จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้กู้ พบว่า ผู้กู้สามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น โดยการนำเงินที่กู้ได้มาพัฒนา ปรับปรุง และ

เปลี่ยนแปลงการดำเนินงานกิจการให้เหมาะสม เช่น ลดจำนวนการกู้ยืมเงินจากภายนอกระบบลง และมีการออมเพื่อใช้ยามฉุกเฉิน

ผลการประมวลเทคนิควิธีทำธุรกิจของผู้กู้

เทคนิควิธีทำธุรกิจของผู้กู้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างของผู้กู้ สรุปตามเทคนิค ส่วนประสมทางการตลาด หรือ 4 P's คือ ผลิตภัณฑ์ (Product) ราคา (Price) การจัดจำหน่าย (Place) และการส่งเสริมการตลาด (Promotion) (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจ, สำนักมาตรฐานการศึกษา, 2545) แบ่งตามกลุ่มอาชีพ 2 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มอาชีพค้าขาย

สรุปตามเทคนิคส่วนประสมทางการตลาด หรือ 4 P's ของกลุ่มอาชีพค้าขายได้ ดังนี้

1. ผลิตภัณฑ์ (Product) กลุ่มค้าขาย ประกอบด้วย ร้านขายของชำ คือร้านขายสินค้าอุปโภค และบริโภคทั่วไป ร้านขายอาหารตามสั่ง เป็นร้านขายอาหารจานเดียว เพื่อความสะดวกและความรวดเร็วในการบริโภคของลูกค้า และร้านขายแกง ซึ่งขายเป็นถุง ส่วนใหญ่จะเป็นอาหารไทยภาคกลาง และอาหารไทยอีสาน ทำให้เกิดปัญหาสินค้าที่เหมือนกันขึ้น

2. ราคา (Price) ราคาที่ร้านค้าแต่ละประเภทตั้งไว้จะแตกต่างกัน คือ ร้านขายของชำคิดราคา โดยรวมกำไรขึ้นละ 1-2 บาท ร้านขายอาหารตามสั่งขายราคาจานละ 15-20 บาท และร้านขายแกงขายถุงละ 10-20 บาท ซึ่งราคาที่ขายนั้นเหมือนกับร้านค้าทั่วไป แต่ผู้ขายจะเน้นที่ปริมาณ และคุณภาพของสินค้าเป็นสำคัญ

3. การจัดจำหน่าย (Place) สถานที่ในการจำหน่ายสินค้าสำหรับร้านขายของชำ และร้านขายอาหารตามสั่งตั้งอยู่ภายในชุมชน จึงมีข้อจำกัดในกลุ่มผู้บริโภคที่มีแค่คนภายในชุมชนเป็นส่วนใหญ่ ทำให้เกิดปัญหาสินค้าที่เหมือนกันขึ้น ส่วนร้านขายแกงนำสินค้าไปจำหน่ายที่ตลาดหนองไผ่ล้อม ทำให้มีจำนวนของผู้บริโภคมากขึ้น ทั้งนี้การขายสินค้าของกลุ่มค้าขายจะเป็นการขายตรงทุกร้าน คือ ผู้ขายขายให้ผู้ซื้อโดยตรง

4. การส่งเสริมการตลาด (Promotion) การขายสินค้าของร้านขายของชำมีการขายแบบขายเชื่อ ให้กับลูกค้าที่มีรู้จักสนิทสนมกัน และเก็บเงินในวันสิ้นเดือน ส่วนร้านขายแกง และร้านขายอาหารตามสั่งใช้วิธีเพิ่มปริมาณของสินค้าให้กับผู้บริโภคแทนการขายเชื่อ เพราะร้านค้าทั้งสองแบบต้องใช้เงินหมุนเวียนในการซื้อวัตถุดิบในแต่ละวัน

กลุ่มอาชีพบริการ

สรุปตามเทคนิคส่วนประสมทางการตลาด หรือ 4 P's ของกลุ่มอาชีพบริการ ได้ ดังนี้

1. ผลิตภัณฑ์ (Product) อาชีพบริการภายในชุมชนเสาดสูง แบ่งเป็น ร้านตัดผมชาย ร้านเสริมสวย และร้านตัดเย็บเสื้อผ้า โดยจะเปิดให้บริการทุกวันตั้งแต่เวลาประมาณ 08.00 – 20.00 น.

2. ราคา (Price) ราคาในค่าบริการของร้านตัดผมชายจะอยู่ที่ 15-50 บาท ซึ่งมีผู้ให้บริการตั้งแต่เด็กจนถึงผู้สูงอายุ ร้านเสริมสวยราคาเริ่มต้นตั้งแต่ 20 บาทขึ้นไปตามแต่ลูกค้าจะใช้บริการอะไรเพิ่มเติม และร้านตัดเย็บเสื้อผ้าราคาเริ่มต้นที่ 100 บาทขึ้นไป

3. การจัดจำหน่าย (Place) สถานที่ตั้งของร้านตัดเย็บเสื้อผ้า และร้านเสริมสวย อยู่ภายในชุมชน การบริการจึงจำกัดอยู่ที่คนภายในชุมชน และคนภายนอกที่รู้จักกันจำนวนไม่มากนัก ส่วนร้านตัดผมชายอยู่ติดถนนหลักที่มีผู้คนสัญจรไปมามาก กลุ่มลูกค้าจึงเป็นคนภายนอกเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้บริเวณที่ตั้งเคยเป็นที่ตั้งของร้านที่มีชื่อเสียงในอดีต จึงเป็นที่รู้จักของผู้ใช้บริการโดยทั่วไปเป็นอย่างดี

4. การส่งเสริมการตลาด (Promotion) การให้บริการร้านเสริมสวยมีการให้บริการลูกค้าที่เป็นผู้ชายมากขึ้น เช่น ตัดผม สระผม และมีการฝึกอบรมรูปแบบการตกแต่งทรงผมและใบหน้าแบบใหม่จากสถาบันสอนเสริมสวยอยู่เสมอ ส่วนร้านตัดผมชายมีการคิดเรื่องปรับอาภาสบริการลูกค้าภายในร้าน โดยมีการคิดค่าบริการเพิ่มเติม 5-10 บาท ด้านร้านตัดเย็บเสื้อผ้ามีการลดราคาให้กับลูกค้าประจำ และบริการให้คำแนะนำในเรื่องการเลือกผ้าแก่ลูกค้า

โดยสรุปกลุ่มอาชีพค้าขาย และกลุ่มอาชีพบริการ เป็นกลุ่มที่มีการขยายตัวมากในชุมชนเสาดสูง ทำให้เกิดปัญหาสินค้าเกินความต้องการของลูกค้า และอาจทำให้เกิดการขาดทุนตามมา ซึ่งอาจส่งผลกระทบถึงการชำระเงินคืนของกองทุน

ผลอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นจากโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

ผลอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นจากโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ในชุมชนเสาดสูง มีดังนี้

1. การคิดดอกเบี้ยของกองทุน พบว่า การคิดดอกเบี้ยของกองทุนฯ คิดในอัตราร้อยละ 6 บาทต่อปี หรือร้อยละ 0.50 บาทต่อเดือน ซึ่งถือว่าต่ำมากเมื่อเทียบกับกองทุนของชุมชนใกล้เคียง ทำให้เป็นที่พึงพอใจของสมาชิกที่กู้ ที่มีแหล่งเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำมาใช้ในการประกอบอาชีพ

2. ความล่าช้าในการชำระเงินคืนของสมาชิก พบว่า สมาชิกประมาณ 5 คน ชำระเงินต้นและดอกเบี้ยช้าเกินกว่ากำหนดมาก แม้ว่าทางคณะกรรมการจะทำการปรับเป็นรายวันก็ตาม ทำให้

เกิดปัญหาตามมา เช่น ปัญหาในการทำบัญชี การปล่อยกู้ครั้งต่อไปจำนวนเงินและสมาชิกที่ขอกู้ อาจจะลดลง

3. มีการเชื่อมโยงระหว่างองค์กรภายนอกชุมชนกับองค์กรภายในชุมชน พบว่า เกิดการประสานงานระหว่างกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกันมากขึ้น และเกิดการรวมกลุ่มกันระหว่างกองทุนชุมชนในเขตเทศบาลนครนครราชสีมาด้วยกัน เพื่อช่วยเหลือ และดูแลกันในด้านต่าง ๆ และยังก่อให้เกิดความสามัคคีระหว่างคนในชุมชน และเขตเทศบาลเดียวกัน

4. เกิดความบาดหมางระหว่างคณะกรรมการกับสมาชิกที่ขอกู้แต่ถูกตัดสิทธิ์หรือถูกลดจำนวนเงินลง ซึ่งเกิดจากการความไม่พร้อมของผู้กู้เป็นสำคัญ เช่น หลักฐานในการขอกู้ไม่ครบ ขอกู้เกินความสามารถของตน หรือขอกู้ไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และการประกอบการ

สรุปการบรรลุวัตถุประสงค์ของการทำสารนิพนธ์

การบรรลุวัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการกองทุนชุมชนเสาดสูงทั้ง 3 ข้อ สรุปได้ดังนี้

1. การบริหารกองทุนสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พบว่า

1.1 การเกิดขึ้นของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ส่งผลให้มีเงินทุนหมุนเวียนภายในชุมชนเสาดสูง เงินที่ได้จากการกู้สมาชิกส่วนใหญ่นำมาใช้ในการพัฒนาอาชีพที่มีอยู่เดิมเป็นหลัก โดยเฉพาะในกลุ่มอาชีพค้าขาย และบริการ ผู้กู้จะนำเงินไปเพื่อการขยายกิจการ ให้มีศักยภาพในการดำเนินการมากขึ้น

1.2 การบริหารจัดการกองทุนฯ เกิดจากสมาชิกในกองทุนเป็นสำคัญ เริ่มตั้งแต่การทำประชาคมเพื่อจัดตั้งกองทุนฯ คัดเลือกคณะกรรมการ ออกระเบียบในการบริหารกองทุนฯ การปล่อยเงินให้สมาชิกกู้ การรับชำระเงินกู้ การจัดทำบัญชี และการตรวจสอบการบริหารงานของคณะกรรมการจากสมาชิกกองทุนฯ โดยมีเจ้าหน้าที่จากเทศบาลนครนครราชสีมาเข้ามาดูแล และประสานงานให้การบริหารจัดการกองทุนฯ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

1.3 กองทุนฯ ส่งเสริมให้ชุมชนเสาดสูงเกิดการเรียนรู้เพื่อการพึ่งพาตนเอง โดยชุมชนได้รับสิทธิเต็มที่ในการดำเนินการต่าง ๆ ตามความเหมาะสมของชุมชน หากเกิดปัญหาใด ๆ ขึ้น ชุมชนก็จะร่วมกันแก้ปัญหาด้วยการระดมความคิดจากคณะกรรมการและสมาชิกทุกคน เพื่อการแก้ไขปัญหาที่เป็นที่ยอมรับจากทุกฝ่าย แต่หากมีปัญหาที่รุนแรง หรือแนวทางแก้ไขไม่เป็นที่พอใจของทุกฝ่าย จึงจะขอรับข้อเสนอแนะ และการช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1.4 การเกิดขึ้นของกองทุนเป็นตัวกระตุ้นเศรษฐกิจ และสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ และสังคมให้กับชุมชน เพราะเงินจากกองทุนสามารถสร้างงาน และสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน ลดปัญหาการเป็นหนี้ของนายทุนในระบบ และปัญหาการว่างงานของคนในชุมชน

1.5 การเกิดขึ้นของกองทุนฯ สร้างศักยภาพและความเข้มแข็ง ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ และสังคม เพราะกองทุนฯ นอกจากลดปัญหาการว่างงานแล้ว ยังส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีของคนในชุมชน เกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกันของคนในชุมชน ส่งผลให้เกิดการรวมตัวกันของ สมาชิกจนกลายเป็นกลุ่มองค์กรขึ้น เช่น กลุ่มออมทรัพย์เสาสงสามพันห้า กลุ่มประดิษฐ์ดอกไม้ ประดิษฐ์จากผ้าใยบัว

2. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการกองทุน พบว่าชุมชนมีส่วนร่วมใน ขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

2.1 ขั้นตอนการประชุมเพื่อจัดตั้งกองทุนฯ และการเลือกตั้งคณะกรรมการกองทุนฯ ได้รับความร่วมมือจากหัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทนมาร่วมประชุมจนครบองค์ประชุม ทำให้สามารถดำเนินการประชุมต่อไปได้ และในการเลือกตั้งคณะกรรมการกองทุนก็มีผู้อาสาเข้ามาเป็น คณะกรรมการหลายท่าน ในที่สุดจึงได้ผู้ที่มีความรู้ความสามารถ และเป็นที่ยอมรับของสมาชิกมากที่สุดเข้ามาบริหารกองทุน

2.2 ขั้นตอนการดำเนินการบริหารกองทุนฯ หลังจากได้รับการจัดสรรเงิน เนื่องจาก สมาชิกในชุมชนบางคน เช่น ประธานและคณะกรรมการชุมชน ประธานและคณะกรรมการกลุ่ม ออมทรัพย์เสาสงสามพันห้า ซึ่งเคยมีประสบการณ์ในการบริหารกองทุนอื่นมาก่อน จึงเข้ามาเป็นที่ปรึกษาให้กับคณะกรรมการ ส่งผลให้การดำเนินการของคณะกรรมการกองทุนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2.3 ขั้นตอนการตรวจสอบการดำเนินงานของคณะกรรมการกองทุน โดยชุมชน สามารถที่จะตรวจสอบการทำงานของคณะกรรมการได้ตลอดเวลา สามารถเข้าร่วมรับฟังการประชุม ของคณะกรรมการเมื่อมีการประชุมประจำเดือน และสามารถสอบถามถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับกองทุนฯ ได้เมื่อเกิดข้อสงสัย

3. ปัจจัยที่เป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการดำเนินการของกองทุนชุมชนเสาสง พบว่ามี ปัญหาและอุปสรรค ดังนี้

3.1 ความไม่เข้าใจในบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ คณะกรรมการบางคนยังไม่ ทราบหน้าที่ที่ชัดเจนของตนเอง หรือบางคนทราบแต่ไม่ปฏิบัติ ด้วยเหตุผลต่าง ๆ เช่น ไม่มีเวลา เป็นคณะกรรมการแต่เพียงในนามไม่มีอำนาจในการบริหาร ทำให้งานต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นของกองทุนฯ

กลายมาเป็นหน้าที่ของเลขานุการ และเหรียญก็เป็นส่วนใหญ่ สาเหตุเป็นเพราะการจัดแบ่งหน้าที่ยังไม่ชัดเจน และคณะกรรมการยังเสียสละต่อส่วนรวมไม่พอ

3.2 ความไม่เข้าใจในระเบียบ สมาชิกส่วนใหญ่ไม่ศึกษาระเบียบของกองทุนฯ ทำให้เกิดความเข้าใจไม่ตรงกันระหว่างคณะกรรมการกับสมาชิก ส่งผลให้เกิดปัญหาในการบริหารงาน

3.3 การประชาสัมพันธ์ของกองทุนฯ วิธีการการประชาสัมพันธ์ของกองทุนฯ ยังไม่ดีพอ มีเพียงการกระจายข่าวสารต่อกันไปเรื่อย ๆ ไม่มีการเผยแพร่ข่าวทางหอกระจายข่าวของชุมชน

3.4 ความล่าช้าในการชำระเงิน การชำระเงินคืนของสมาชิกที่กู้ยืมต่ำกว่ากำหนดมาก ส่งผลให้การทำบัญชี และการตรวจสอบเป็นไปได้ยาก

3.5 ความไม่พอใจของผู้ต่อการคัดเลือกผู้กู้ มีผู้ที่ไม่พอใจในการคัดเลือกผู้กู้ของคณะกรรมการ โดยมีเหตุผลว่าคณะกรรมการมีความลำเอียง เห็นแก่พรรคพวก ซึ่งผู้ที่มีความคิดเห็นเช่นนี้จะเป็นผู้ที่ไม่ได้รับอนุมัติเงินกู้ เพราะคุณสมบัติไม่ครบตามที่ระเบียบกำหนดไว้ คณะกรรมการจึงต้องระงับคำขอของผู้กู้ไว้ก่อน เมื่อมีการแก้ไขให้เรียบร้อยคณะกรรมการจึงจะนำเรื่องมาพิจารณาอีกรอบ

ผลที่เกิดขึ้นกับกองทุนชุมชนเสาดสูง จากการประเมิน โครงการตามรูปแบบของซีพีโมเดล สรุปได้ว่าผลที่เกิดขึ้นมีทั้งผลดี ผลเสีย และอุปสรรคของการดำเนินการบริหารจัดการกองทุนชุมชนเสาดสูง ซึ่งผลที่ได้มาจากการเก็บข้อมูลตามแบบเครื่องมือที่ได้มีการกำหนดไว้ ทั้งยังมีข้อเสนอแนะที่มีต่อการบริหารจัดการกองทุน อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาของกองทุนชุมชนเสาดสูง และกองทุนแห่งอื่น เพื่อให้แต่ละกองทุนมีประสิทธิภาพมากขึ้น

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การประเมินโครงการกองทุนชุมชนเมื่อเสาสสูงแบ่งเป็น 3 ส่วน คือ

1. สรุปผล
2. อภิปรายผล
3. ข้อเสนอแนะ

รายละเอียดของทั้ง 3 ส่วน มีดังนี้

สรุปผล

ผลการประเมินโครงการกองทุนชุมชนเมื่อเสาสสูง สรุปได้ดังต่อไปนี้

1. วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ

วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ มีดังนี้

1.1 เพื่อศึกษากระบวนการบริหารจัดการกองทุนชุมชนเมื่อเสาสสูงว่า สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติเพียงใด

1.1.1 ชุมชนมีกองทุนหมุนเวียนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ของสมาชิก

1.1.2 ชุมชนมีความสามารถในการบริหารจัดการกองทุน

1.1.3 ชุมชนมีกระบวนการพึ่งพาตนเอง มีการสร้างศักยภาพของตนเอง

1.1.4 ชุมชนเกิดภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคม

1.1.5 ชุมชนเกิดศักยภาพและความเข้มแข็ง

1.2 เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการกองทุนชุมชนเมื่อเสาสสูง

1.3 เพื่อค้นหาปัจจัยที่เป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการดำเนินการของกองทุนชุมชนเมื่อเสาสสูง

2. วิธีการดำเนินการ

การประเมินโครงการกองทุนชุมชนเมื่อเสาสสูง ดำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ใช้กรอบแนวคิดการประเมินแบบชีพป์โมเดล (CIPP Model) มาเป็นกรอบในการกำหนดรูปแบบของการประเมิน โดยมีกระบวนการดังนี้

กลุ่มตัวอย่าง ใช้กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 20 ของจำนวนประชากรทั้งหมด ได้กลุ่มครัวเรือนตัวอย่าง 48 ครัวเรือน จากจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 238 ครัวเรือน และกลุ่มตัวอย่างของผู้กู้เงิน 14 ราย จากจำนวนของผู้กู้ทั้งสิ้น 71 ราย โดยใช้วิธีการสุ่มแบบบังเอิญพบ (Accidental Selection)

ตัวแปรและตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมินโครงการ แบ่งออกตามแนวทางของแผนภาพระบบการทำงานของโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ได้ 2 หน่วยระบบ คือ หน่วยระบบ A เป็นหน่วยระบบการบริหารจัดการและการแนะนำส่งเสริมผู้กู้ และหน่วยระบบ B เป็นหน่วยระบบการดำเนินกิจการของผู้กู้แต่ละราย แล้วนำทั้ง 2 หน่วยระบบมากำหนดตัวแปรและตัวชี้วัด

เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการ เป็นเครื่องมือที่กำหนดและออกแบบมาจากสำนักมาตรฐานการศึกษา สถาบันันราชภัฏ เรียกว่า แบบรายงาน (บร.) มีทั้งหมด 12 แบบ เพื่อนำมาใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการเก็บข้อมูล โดยอาศัยรูปแบบของแบบรายงาน 1-12 เป็นแบบในการเก็บข้อมูล ซึ่งแบ่งข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน คือ ข้อมูลปฐมภูมิ ได้จากการสัมภาษณ์ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการจัดเวทีประชาคม และข้อมูลทุติยภูมิ ได้จากการศึกษาเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน และกองทุนชุมชน

การวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อได้ข้อมูลมาแล้ว นำมาจัดระบบตามรูปแบบการประเมินแบบซิฟฟ์โมเดล (CIPP Model) ซึ่งจำแนกข้อมูลได้ 2 ลักษณะ คือ ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้จากการสัมภาษณ์ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการจัดเวทีประชาคม แล้วนำมาเขียนบรรยายให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการประเมิน และข้อมูลเชิงปริมาณ ได้จากการนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้ค่าร้อยละ

3. ผลการดำเนินการ

ผลการดำเนินการประเมิน โครงการกองทุนชุมชนเสาสูง มีดังนี้

1. การบริหารจัดการกองทุนชุมชนเสาสูงสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ทั้ง 5 ข้อ ได้แก่

1.1 การเกิดกองทุน กองทุนชุมชนเสาสูงเกิดจากความร่วมมือของสมาชิกในชุมชน ทำให้มีแหล่งเงินทุนหมุนเวียน สร้างงาน สร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน และมีแนวโน้มที่กองทุนชุมชนเสาสูงจะมีการพัฒนามากขึ้น

1.2 การมีระบบบริหารของกองทุน กองทุนชุมชนเสาสูงมีการจัดโครงสร้างองค์розอย่างชัดเจน มีการตั้งคณะกรรมการบริหารกองทุน และแบ่งหน้าที่การทำงานอย่างถูกต้อง โดยได้รับการดูแลจากเทศบาลนครนครราชสีมาอย่างใกล้ชิด

1.3 การมีการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเอง กองทุนชุมชนเสาสูงได้เปิดโอกาสให้สมาชิกร่วมกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้และข้อคิดเห็นต่าง ๆ โดยอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์มากที่สุด

1.4 การสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคม กองทุนชุมชนเสาสูงเป็นแหล่งเงินทุนให้กับสมาชิกในชุมชน เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต และช่วยให้ปัญหาการว่างงานลดลง

1.5 การมีศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชน สมาชิกในชุมชนเสาสูงมีความสามัคคี ซื่อสัตย์ และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เกิดการรวมกลุ่มของสมาชิกเพื่อดำเนินการต่าง ๆ

2. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการกองทุน สมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

2.1 การประชุมเพื่อจัดตั้งกองทุนชุมชนเสาสูง และคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนชุมชนเสาสูง

2.2 การดำเนินการบริหารจัดการกองทุนหลังจากได้รับการจัดสรรเงิน โดยมีการประชุม และรับฟังความคิดเห็นต่าง ๆ ของสมาชิกอย่างสม่ำเสมอ

2.3 การตรวจสอบการดำเนินงานของคณะกรรมการกองทุนชุมชนเสาสูง โดยมีการสรุปผลการดำเนินงานให้สมาชิกได้รับทราบ และสมาชิกสามารถตรวจสอบการบริหารงานของคณะกรรมการได้ตลอดเวลา

3. ปัจจัยที่เป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการดำเนินงานของกองทุนชุมชนเสาสูง มีดังนี้

3.1 ความไม่เข้าใจในบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการกองทุนฯ

3.2 ความไม่เข้าใจในเรื่องระเบียบของกองทุนฯ

3.3 การขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดีของกองทุนฯ

3.4 ความล่าช้าในการชำระหนี้ของสมาชิกที่กู้เงินกองทุนฯ

3.5 ความไม่พอใจของผู้กู้ต่อการพิจารณาคัดเลือกผู้กู้

4. ผลกระทบที่เกิดขึ้นของกองทุนชุมชนเสาสูง

4.1 ผลโดยตรง (Immediate Result) กองทุนฯ เกิดการเติบโตขึ้น เพราะมีการชำระคืนเงินต้น และดอกเบี้ยของสมาชิกที่กู้เงินไปประกอบกิจการต่าง ๆ ส่งผลให้ปัจจุบันกองทุนฯ มีการปล่อยกู้เป็นเงินจำนวนประมาณ 1,325,000 บาท โดยการหมุนเวียนเงินที่ผู้กู้ชำระคืนในแต่ละเดือนมาให้สมาชิกรายอื่นกู้ต่อไป

4.2 ผลกระทบโดยตรง (Direct Result) สมาชิกที่กู้เงินไปประกอบกิจการต่าง ๆ ทุกรายได้นำเงินที่กู้ได้ไปพัฒนากิจการ สร้างรายได้ให้กับตนและครอบครัวเพิ่มขึ้น ลดปัญหาการมีหนี้สินกับนายทุนนอกระบบลง ส่งผลให้ฐานะทางเศรษฐกิจของผู้กู้เข้มแข็งขึ้น

4.3 ผลกระทบโดยอ้อม (Indirect Impact) ชุมชนเกิดความเข้มแข็งและมีศักยภาพเพิ่ม ขึ้น เพราะสมาชิกในชุมชนเสาสงมีการพบปะพูดคุย แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และทัศนคติต่าง ๆ ซึ่งกันและกันมากขึ้น โดยการใช้เวทีประชาคม หรือการประชุมของคณะกรรมการกองทุนฯ เป็นสถานที่ในการดำเนินการเรื่องต่าง ๆ

จากผลการดำเนินการดังกล่าวข้างต้นสามารถนำมาสรุปตามระบบการทำงานของโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ดังนี้

ผลการประเมินหน่วยระบบ A ในระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้ สรุปได้ว่า กระบวนการบริหารจัดการกองทุนชุมชนเสาสงเป็นไปตามระเบียบ และขั้นตอนตามที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติกำหนดไว้ โดยได้รับความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ของหน่วยราชการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และสมาชิกในชุมชนเป็นอย่างดี ปัญหาสำคัญของกระบวนการบริหารจัดการกองทุนชุมชนเสาสงคือ การที่คณะกรรมการยังไม่ทราบบทบาทหน้าที่ของตนเอง และสมาชิกไม่ศึกษาระเบียบข้อบังคับ และกระบวนการต่าง ๆ ของกองทุนให้ชัดเจน

ผลการประเมินหน่วยระบบ B ในระบบการดำเนินกิจการของผู้กู้แต่ละราย สรุปได้ว่า ผู้กู้ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย และบริการ มีประสบการณ์ในการประกอบอาชีพนั้น ๆ มาก่อนที่จะตั้งกองทุนขึ้นในชุมชน ปัญหาสำคัญของผู้กู้คือ การนำเงินไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ที่ขอกู้ และการชำระคืนเงินกู้ล่าช้ากว่ากำหนด

อภิปรายผล

การดำเนินการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีผลสรุปจากการบริหารจัดการกองทุนฯ ดังนี้

1. การที่รัฐบาลจัดสรรเงินจำนวน 1 ล้านบาทให้กับหมู่บ้านและชุมชนเมือง เพื่อใช้ในการพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ให้กับประชาชน นับว่าเป็นแนวความคิดที่ดี แต่การปล่อยเงินกู้ของรัฐบาลผ่านทางคณะกรรมการกองทุนฯ ของแต่ละแห่ง บางครั้งกลับเป็นการเพิ่มภาระหนี้สินให้กับประชาชน เพราะถ้าหากผู้กู้ไม่ได้นำเงินไปใช้ให้เกิดประโยชน์จริง ๆ แล้ว อาจทำให้เกิดภาระในการที่จะต้องหาเงินมาชำระหนี้กองทุนฯ โดยการไปกู้ยืมเงินจากแหล่งอื่นมาใช้หนี้กองทุนฯ กลายเป็นวงจรการชำระหนี้วนไม่มีที่สิ้นสุด

2. การกำหนดวงเงินกู้ของรัฐบาลเพียง 20,000 บาท หรือ 50,000 บาทในกรณีในที่ประชุมเห็นชอบเป็นรายกรณี เป็นตัวจำกัดขอบเขตในการขยายอาชีพของผู้กู้ หรือจำกัดไม่ให้อาชีพใหม่ ๆ เกิดขึ้น เพราะบางอาชีพจำเป็นต้องใช้เงินเป็นจำนวนมาก แต่ติดขัดเรื่องงบประมาณ จะยื่นคำร้องขอู้เงินกองทุนฯ ก็ไม่ได้ เพราะต้องใช้เงินที่ระบียบบังคับไว้ จึงต้องล้มเลิกโครงการไป ทั้งที่โครงการนี้อาจจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนตามมาอีกมาก

3. การสร้างให้เกิดผู้ประกอบการอาชีพรายใหม่ในชุมชน โดยไม่คำนึงถึงกำลังของผู้บริโภค ในชุมชนว่ามีมากน้อยเพียงใด ก่อให้เกิดสินค้าล้นตลาด เกิดความต้องการของผู้บริโภค ส่งผลให้ผู้ประกอบการเสี่ยงต่อการขาดทุน และไม่มีเงินมาชำระคืนกองทุนฯ คณะกรรมการและผู้กู้จึงควรคำนึงถึงตลาดของผู้บริโภคเป็นตัวแปรสำคัญในการพิจารณาเงินกู้ หรือควรร่วมมือกันสร้างตลาดใหม่ ๆ ให้กับสินค้า เพื่อระบายสินค้าออกจากชุมชน

4. ตามนโยบายของรัฐบาลที่กล่าวว่า คณะกรรมการกองทุนฯ สมาชิก และทุกฝ่ายในชุมชนมีอำนาจเต็มที่ในการบริหารจัดการเงิน แต่แท้จริงแล้วรัฐบาลกลับเป็นผู้ออกคำสั่งผ่านทางข้าราชการส่วนท้องถิ่น ให้ประชาชนทำตามกรอบที่ได้วางไว้อย่างชัดเจน เช่น เรื่องของการทำบัญชีที่บังคับให้ใช้ตามแบบที่รัฐบาลกำหนด ทั้งที่น่าจะให้ประชาชนใช้ความรู้ ความสามารถ และความเข้าใจของคนที่มีอยู่ และสั่งสมมาจนกลายเป็นภูมิปัญญาของแต่ละท้องถิ่น ใช้เป็นกลไกในการบริหารจัดการกองทุนฯ เพราะคณะกรรมการกองทุนฯ ส่วนแต่เป็นคนในท้องถิ่นทั้งสิ้น ย่อมรู้ และเข้าใจในสภาพของท้องถิ่นของตนดีกว่าคนจากส่วนกลางที่สัมผัสวิถีชีวิตของคนเมืองมากกว่าวิถีชีวิตของคนชนบท

5. การกำหนดระยะเวลาในการชำระหนี้เพียง 1 ปี เท่ากันหมดทุกกลุ่มอาชีพ ส่งผลให้ผู้ที่จะประกอบอาชีพที่มีผลตอบแทนนานกว่า 1 ปี ไม่มีสิทธิที่จะขอู้เงิน จึงน่าจะมีการปรับปรุงระเบียบที่เกี่ยวข้องกับระยะเวลาในการชำระหนี้ ว่าให้ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของคณะกรรมการแต่ละกองทุนฯ โดยให้พิจารณาจากลักษณะของอาชีพ ผลตอบแทนที่ได้รับจากการประกอบอาชีพ ความเป็นไปได้ของอาชีพที่จะเกิดขึ้น ความเสี่ยงของอาชีพว่ามีมากน้อยเพียงใด เป็นต้น

6. ข้อสำคัญที่น่าจะมีการตั้งข้อสังเกต คือ หากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองดำเนินการมาไ้ระยะเวลาหนึ่ง แล้วเกิดการขาดทุน เมื่อมีการตรวจสอบแล้วเงินไม่อยู่ครบจำนวน 1 ล้านบาท ไม่ว่าด้วยเหตุผลใดก็ตาม จะมีการดำเนินการอย่างไร ให้ดำเนินการเอาผิดกับคณะกรรมการที่ปล่อยเงินกู้ หรือเอาผิดกับผู้กู้ที่ไม่มีความสามารถในการชำระหนี้คืน

7. ในกรณีที่คณะกรรมการกองทุนฯ จะดำเนินการฟ้องร้องผู้กู้ที่ไม่ชำระหนี้คืนกองทุนฯ ใครจะเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือในการดำเนินการต่าง ๆ โดยเฉพาะในส่วนของการค่าใช้จ่ายที่จะเกิดขึ้น

8. รัฐบาลมีนโยบายให้จัดตั้งโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง แต่ประชาชนยังไม่มีความพร้อมในการบริหารจัดการ เช่น ยังไม่มีที่ตั้งของทำการกองทุนฯ ไม่มีวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ ทั้งปากกา กระดาษ ที่สำคัญคือ ไม่มีทุนในการดำเนินการ บางกองทุนที่คณะกรรมการพอมีทุนทรัพย์ก็สามารถบริจาคให้ หรือสำรองจ่ายไปก่อนได้ แต่บางกองทุนฯ คณะกรรมการหรือสมาชิกไม่สามารถที่จะดำเนินการได้ ทำให้เกิดปัญหาในการบริหารกองทุนฯ

9. ตามระเบียบของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่ให้มีการเปลี่ยนแปลงตัวคณะกรรมการทุก ๆ 1 ปี และห้ามให้เป็นกรรมการเกิน 2 วาระ เป็นความคิดที่ดีที่ทำให้คนส่วนมากได้เรียนรู้ในเรื่องการบริหารกองทุนฯ แต่อาจทำให้การบริหารงานเกิดความสับสน ไม่ต่อเนื่องหรือในบางพื้นที่อาจจะไม่มีผู้ที่อาสามาเป็นกรรมการ ซึ่งอาจจะเป็นปัญหาคอการมีประสิทธิภาพของกองทุนฯ

10. เมื่อโครงการกองทุนฯ ดำเนินการมาได้ระยะหนึ่ง ควรมีการประเมินผลของโครงการที่เกิดขึ้น โดยต้องวัดตามสภาพที่เกิดขึ้นจริง ไม่ใช่ยกย่องโครงการเพียงเพื่ออยากได้ความดีความชอบ และที่สำคัญต้องมีการประเมินอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการประเมินถึงผลระยะยาวที่มีต่อสังคม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่มีต่อกองทุนชุมชนเสาสง มีดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขระเบียบข้อบังคับกองทุนชุมชนเสาสง มีดังนี้

1.1 ควรมีการอธิบายบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการทุกตำแหน่งให้ชัดเจน เพื่อให้คณะกรรมการเข้าใจถึงบทบาทและหน้าที่ของตนในการทำงาน ป้องกันการละเลยและก้าวร้าวหน้าที่ซึ่งกันและกันควรมีการปรับอัตราดอกเบี้ยให้สูงขึ้น ตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่จากเทศบาลนครนครรราชสีมา เพื่อให้กองทุนเติบโตได้มากกว่านี้

1.2 ควรกำหนดวันชำระคืนเงินกู้ของสมาชิกให้ชัดเจน เพื่อป้องกันการสับสน และลดปัญหาการชำระคืนเงินล่าช้า พร้อมทั้งกำหนดคบทลงโทษไว้ให้ชัดเจน

2. ข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการกองทุนชุมชนเสาสง มีดังนี้

2.1 ควรจะมีการประสานงานภายในคณะกรรมการกองทุนฯ ในการดำเนินงานต่าง ๆ เพื่อไม่ให้งานมาอยู่ที่คณะกรรมการเพียง 1-2 คน

2.2 ควรจะให้คณะกรรมการทุกคนเรียนรู้งานซึ่งกันและกัน เมื่อเกิดเหตุฉุกเฉินขึ้นจะได้มีการปฏิบัติหน้าที่แทนกันได้

2.3 เมื่อคณะกรรมการประชุมทุกครั้ง ควรมีการแจ้งให้สมาชิกได้รับทราบ และสรุปผลการประชุมให้สมาชิกได้ทราบ ในกรณีที่เรื่องที่ประชุมนั้นไม่ใช่เรื่องลับ

2.4 ควรจะมีการประสานงานกับหน่วยงานภายนอกอย่างสม่ำเสมอ เพื่อที่จะได้ทราบความเคลื่อนไหว ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับพัฒนาการอำเภอเมือง นครราชสีมา และเทศบาลนครนครราชสีมา

3. ข้อเสนอแนะในการนำเงินกู้ไปพัฒนากิจกรรมอาชีพของสมาชิกกองทุนชุมชนเสาสูง มีดังนี้

3.1 ควรมีการจัดฝึกอบรมอาชีพให้กับสมาชิกเพิ่มขึ้น เพื่อให้สมาชิกสามารถมีแนวทางในการประกอบอาชีพใหม่ ๆ ที่แตกต่างจากผู้ประกอบการรายอื่น โดยอาจขอความร่วมมือจากหน่วยงานทางราชการต่าง ๆ มาช่วยในเรื่องการจัดฝึกอบรม

3.2 ควรมีการจัดทำบัญชีรายรับ รายจ่ายอย่างง่ายในแต่ละวัน เพื่อที่จะได้ทราบผลการประกอบการว่ามีกำไร หรือขาดทุน อันจะเป็นแนวทางในการดำเนินการต่อไป

4. ข้อเสนอแนะสำหรับการค้นคว้าวิจัยต่อไปหรือเพิ่มเติม มีดังนี้

4.1 ควรจะมีการศึกษาเจาะลึกถึงกระบวนการบริหารจัดการกองทุนฯ เพราะแต่ละกองทุนฯ จะมีวิธีการที่แตกต่างกันไปตามแต่ประสิทธิภาพของคณะกรรมการ และบริบทแวดล้อมของกองทุนฯ นั้น ๆ

4.2 ควรจะมีการศึกษาวิจัยผลกระทบระยะยาวที่จะเกิดขึ้นกับกองทุนฯ ทั้งผลโดยตรง ผลกระทบโดยตรง และผลกระทบโดยอ้อม ว่าส่งผลดี หรือผลเสียอย่างไร

ผลจากการประเมินโครงการกองทุนชุมชนเสาสูง ทำให้ทราบถึงจุดเด่น และจุดบกพร่องที่เกิดขึ้นกับกองทุนฯ ทั้งในด้านกระบวนการบริหารจัดการ และด้านกระบวนการดำเนินกิจการของผู้กู้ ซึ่งถือเป็นตัวอย่างหนึ่งของจำนวนกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองทั้งหมดที่สะท้อนให้เห็นว่านโยบายของรัฐบาลที่ต้องการจะแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมนั้นบรรลุตามความมุ่งหวังที่ได้ตั้งใจไว้มากน้อยเพียงใด ทั้งยังเป็นสิ่งกระตุ้นให้รัฐบาลและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้ตระหนักถึงผลที่เกิดขึ้นกับชุมชนและสังคม เพื่อที่จะได้เตรียมหาแนวทางส่งเสริมให้กองทุนฯ มีการพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น พร้อมทั้งเตรียมหาแนวทางแก้ไขปัญหาดัง ๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อประโยชน์อันแท้จริงที่เกิดขึ้นจากโครงการกองทุนฯ จะส่งผลให้คุณภาพชีวิตของประชาชนในประเทศดีขึ้นอย่างมั่นคง และยั่งยืน

กรมการพัฒนาชุมชน, สำนักบริหารกองทุนชุมชนเมือง. (2544). ปัจฉา – วิถีชน กองทุนหมู่บ้าน 1 ล้านบาท. เล่มที่ 1. พิมพ์ครั้งที่ 2. ชุดองค์ความรู้ว่าด้วยกองทุนหมู่บ้าน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กระทรวงศึกษาธิการ, ศูนย์ประชาสัมพันธ์. (2545). บัณฑิตกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองกับโครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการฯ : อีกบริบทหนึ่งของกระทรวงศึกษาธิการ และทบวงมหาวิทยาลัยงานเพื่อบ้านเมือง. มติชน : 18.

จำเนียร สุขหลาย, วรรณิการ์ แสนศักดิ์, นันทนา รัตนอาภา และสุพัทธ์ พิบูลย์. (2544). แบบจำลอง CIPP. ใน สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (บรรณาธิการ). รวมบทความทางการประเมินโครงการ (หน้า 221 – 234). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นงลักษณ์ เจริญพิงษ์. (ม.ป.ป.). จุดเด่น – จุดด้อยของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง. การศึกษานอกโรงเรียน : 32 – 33.

ภาวิณี เจริญยิ่ง. (31 มกราคม 2545). บัณฑิตกองทุนหมู่บ้านก้าวอย่างที่ต้องฟันฝ่า. มติชน : 6.

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี. (ม.ป.ป.). คู่มือนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต การจัดการและการประเมินโครงการ. ม.ป.ท.

ระเบียบข้อบังคับกองทุนชุมชนเสาสูง. (ม.ป.ป.). ม.ป.ท.

วรวิทย์ อวิรุทธวรกุล, ทวีรัตน์ วัชรางกูร และวิมา เจริญพนาค. (2545). ความยากจน : ปัญหาที่สำคัญยิ่งของการพัฒนา ในวารสารเศรษฐกิจและสังคม (ออนไลน์). ได้จาก <http://www.nesdb.go.th>

วิจัย ธปท. ดำรงกองทุนหมู่บ้านอัดเงิน 56,000 ล้าน จีดีพีกระดึกร้อยละ 0.8. (17 – 19 มิถุนายน 2545). ประชาชาติธุรกิจ : 1.

สถิติที่น่าสนใจเกี่ยวกับการใช้จ่ายของคนไทยช่วง 2537 – 2539 ก่อนเศรษฐกิจล่มสลาย (ออนไลน์). (2545). ได้จาก <http://www.neepandin.com/data/society/society2a.html>

สัมพันธ์ เจริญอริ. (15 มกราคม 2545). การบริหารกองทุนล้านบาทให้มีประสิทธิภาพ. มติชน : 6.

สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). คู่มือการดำเนินงานสำหรับคณะกรรมการสนับสนุนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง. ม.ป.ท.

สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). คู่มือพิจารณาเงินกู้สำหรับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง. ม.ป.ท.

สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). คู่มือสำหรับประชาชนเพื่อเตรียมการจัดตั้งและดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง. ม.ป.ท.

สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). พิมพ์ครั้งที่ 2. ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง พ.ศ. 2544 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2544. กรุงเทพฯ : สหพัฒนการพิมพ์.

สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). พิมพ์ครั้งที่ 2. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2544. กรุงเทพฯ : สหพัฒนการพิมพ์.

สำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). กองทุนไม่ใช้เงิน. มติชนสุดสัปดาห์ : 25.

สำนักงานสถาบันราชภัฏ, สำนักมาตรฐานการศึกษา. (2545). ชุมวิชาการจัดการธุรกิจชุมชน. ชุมการเรียนรู้ด้วยตนเอง. กรุงเทพฯ : ทศน์ทองการพิมพ์.

สำนักงานสถาบันราชภัฏ, สำนักมาตรฐานการศึกษา. (2545). ชุมวิชาการประเมินเพื่อพัฒนา. ชุมการเรียนรู้ด้วยตนเอง. กรุงเทพฯ : ทศน์ทองการพิมพ์.

สำนักงานสถาบันราชภัฏ, สำนักมาตรฐานการศึกษา. (2545). ชุมวิชาการวิจัยชุมชน. ชุมการเรียนรู้ด้วยตนเอง. กรุงเทพฯ : ทศน์ทองการพิมพ์.

สุวิมล ศิริภานันท์. (2542). ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์ : แนวทางสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Kirkpatrick, Donald, L. (1994). Evaluating training programs : The four levels. San Francisco : Berrett – koehler.

<http://www.dola.go.th>

<http://www.utcc.ac.th>